

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту і маркетингу

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: «УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВА»
(на прикладі ФОП Луценко К. О.)**

*Допущено до захисту
«_____» _____ року*

Студента групи М 01-20
факультету _____ туризму, бізнесу і
психології освітньої програми
Управління та адміністрування бізнес-
процесами
за спеціальністю 073 Менеджмент
Буряк Єлизавети Вадимівни

*Завідувач кафедри
менеджменту і маркетингу
_____ Тарасюк М. В.
(підпис)*

Науковий керівник:
кандидат економічних наук, доцент
Решетник Н. І.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	6
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Поняття, склад і структура оборотного капіталу підприємства	6
1.2. Джерела формування оборотного капіталу підприємства	15
1.3. Методика оцінювання ефективності використання оборотного капіталу підприємства.....	24
РОЗДІЛ 2.....	36
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ФОП ЛУЦЕНКО К. О.....	36
2.1. Аналіз динаміки та структури оборотного капіталу підприємства ...	36
2.2. Особливості управління формуванням та використанням оборотного капіталу підприємства.....	47
2.3. Аналіз показників ефективності використання оборотного капіталу підприємства.....	54
РОЗДІЛ 3.....	69
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ФОП ЛУЦЕНКО К. О.....	69
3.1. Оптимізація джерел формування оборотного капіталу підприємства	69
3.2. Шляхи підвищення ефективності управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими активами ФОП Луценко К.О..	74
ВИСНОВКИ.....	126
РЕЗЮМЕ.....	131
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	133
ДОДАТКИ	149

ВСТУП

Актуальність теми. Останніми роками в Україні загальний фінансовий стан та інвестиційна діяльність підприємств значно погіршилися. Вітчизняні підприємства відчують хронічну нестачу оборотного капіталу, яка супроводжується низьким рівнем його використання.

Вагомим резервом в напрямку покращення діяльності підприємств є підвищення ефективності використання їх оборотного капіталу, який займає значну питому вагу в структурі активів підприємств. Важлива роль у реалізації поставлених завдань належить економічному аналізу як одній із функцій управління.

Про актуальність теми дипломної роботи свідчить і те, що підприємництва в Україні потребують сучасного теоретичного, методологічного та методичного обґрунтування проблем управління оборотним капіталом, наукових рекомендацій щодо процесів формування та використання оборотних активів підприємств.

Суттєвий внесок у вивчення проблем управління оборотним капіталом підприємств зробили Шегда А.В., Родіонова В.М., Городня Т.А., Бланк І.А., Бондаренко О.С., Новікова Н.М., Бетехтіна Л.О., Клушко О.Р., Новодворський В.Д., Свободіна М.В, В. Ковальов, Є. Стоянова, О. Єфімова, І. Бланк, Джеймс Ван Хорн та зарубіжні науковці: Брігхем Ю.Ф., Ван Хорн Дж. До., Сигел Дж. Р., Брейлі Р., Маєрс С., Балабанов І.Т., Шеремет А.Д., Сайфуліна Р.С. та ін. Певний внесок у вирішення окремих проблем, пов'язаних з розробкою методологічних, організаційних, інформаційних аспектів розвитку економічного аналізу у цілому, і аналізу оборотного капіталу зокрема, зробили такі вчені як М.І.Баканов, О.М.Бірман, П.І.Верба, П.М.Жевтяк, І.І.Каракоз, А.М.Кузьмінський, Н.С.Лісіціан, М.А.Пессель, В.В.Сопко, В.І.Стражев, В.М.Суторміна, В.М.Федосов, М.Г.Чумаченко, В.В.Шокун. Однак теоретичні положення, викладені у цих роботах, і практичні висновки, зроблені в них на

основі узагальнення фактичного матеріалу, показують, що ряд теоретичних питань у галузі аналізу оборотного капіталу підприємств окремих галузей економіки і практики управління ними в сучасних ринкових умовах ще недостатньо досліджені і потребують додаткового вивчення.

Незважаючи на значну кількість публікацій, що висвітлюють окремі аспекти проблем управління оборотним капіталом, дослідження цього процесу, його сутності, особливостей, факторів, що впливають на здійснення управління поточними активами підприємства вимагають подальшої розробки.

Об'єктом дослідження є оборотний капітал як фінансовий ресурс підприємства.

Предметом дослідження є управління оборотним капіталом підприємства що функціонує в умовах сучасного конкурентного середовища.

Метою написання кваліфікаційної роботи є розгляд та узагальнення теоретико-методичних та практичних аспектів дослідження оборотного капіталу, обґрунтування шляхів підвищення ефективності його формування та використання.

Відповідно до поставленої мети, в роботі вирішуються наступні **завдання:**

- охарактеризувати поняття, склад і структуру оборотного капіталу підприємства;
- визначити джерела формування оборотного капіталу;
- дослідити методику оцінювання ефективності використання оборотного капіталу підприємства;
- проаналізувати динаміку та структуру оборотного капіталу;
- дослідити особливості управління формуванням та використанням оборотного капіталу підприємства;

- розробити заходи, спрямовані на оптимізацію обсягів та структури оборотних активів підприємства; оптимізацію джерел фінансування оборотного капіталу;
- розробити заходи та шляхи підвищення ефективності управління запасами та системи управління дебіторською заборгованістю підприємства.
- дослідити особливості організації охорони праці на підприємстві, стану безпеки виробничого середовища та гігієни праці.

Методи дослідження: у роботі використано загальнонаукові методи - аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, індукції, дедукції та ін.. а також спеціальні - абсолютних, відносних, середніх величин, аналізу рядів динаміки, факторного аналізу, табличний, графічний та ін.

Практична значущість отриманих результатів полягає в можливості застосування нових підходів до управління оборотним капіталом в діяльності ФОП ЛУЦЕНКО К.О. , в оптимізації джерел формування оборотного капіталу в компанії, у виявленні шляхів підвищення ефективності управління її запасами

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти органів влади, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з теми роботи, публікації міжнародних організацій та наукових установ, дані Державної служби статистики України, матеріали звітності підприємства, самостійні розрахунки автора.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, склад і структура оборотного капіталу підприємства

У сучасних умовах для багатьох вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ їх економічного розвитку є гостра нестача оборотного капіталу, яка супроводжується низьким рівнем його використання. Оборотному капіталу належить особливе місце у структурі капіталу підприємства, оскільки від якості управління ним залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність та рентабельність. На сучасному етапі розвитку економіки України оборотний капітал як економічна категорія потребує глибшого дослідження та удосконалення організації управління ним на практиці.

Термін «оборотний капітал» походить від англійського поняття «circulating capital». Для української економіки термін «оборотний капітал» є відносно новим, більш звичним і застосованим є термін «оборотні активи», «поточні активи», «оборотні кошти».

Деякі автори ідентифікують оборотний капітал з оборотними коштами. Оборотний капітал ширше поняття оборотних коштів. Оскільки, враховуючи вищевикладене, в сучасних умовах господарювання до складу оборотних активів підприємства враховують і короткострокові фінансові інвестиції - це свідчить про неідентичність понять «оборотний капітал» та «оборотні кошти» [35, с. 315].

Оборотні активи і оборотний капітал є двома категоріями, які характеризують одні й ті ж об'єкти: грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції, запаси, дебіторську заборгованість, тому поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи» ототожнюються багатьма науковцями. Оборотний капітал на відміну від оборотних активів не

споживається та витрачається, а інвестується з подальшим його збільшення. Як економічна категорія, оборотний капітал виражає відносини купівлі-продажу грошових коштів, які на ринку виступають своєрідним товаром. Придбання такого товару підприємцем означає появу фінансових ресурсів для авансування оборотних активів, які на відміну від капіталу мають натурально-речову форму і повністю споживаються в одному торговельно-комерційному циклі. Хибність ототожнення оборотного капіталу з оборотними активами викликана тим, що авансований в оборотні активи капітал приймає їх натурально-речову форму і тільки по закінченню операційного циклу використання оборотних активів повертається в тому ж обсязі і формі.

Дослідивши різні підходи науковців в економічній літературі до визначення оборотного капіталу можна виділити три підходи до тлумачення сутності оборотного капіталу.

Перший підхід визначає оборотний капітал як грошові кошти, авансовані для формування оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Ці науковці визначають його грошову природу, функцію платіжного обслуговування кругообігу. Зелгавіс І. В. визначає оборотний капітал як «грошові кошти й мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти впродовж одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність виробничого процесу виробництва й обороту та отримання прибутку» [6, с 68]. До такої точки зору схиляються Парфаняк П.О. [8, с. 47], Усатов І.А. [11, с. 96]. Гриньова В.М., Коюда В.О. надають таке трактування: «оборотний капітал – це кошти, що обслуговують процес господарської діяльності, які беруть участь одночасно і в процесі виробництва, і в процесі реалізації продукції» [12, с.62].

Друга група економістів визначає оборотний капітал як мобільні активи, які використовуються і реалізуються підприємством протягом року або операційного циклу. Володькіна М.В. дає таке трактування досліджуваній

економічній категорії: «оборотний капітал – це частина активів підприємства, яка включає оборотні кошти та короткострокові фінансові інвестиції» [24; с. 196]. Але це визначення розглядає тільки склад оборотних активів, а не відображає економічну суть оборотного капіталу і не розкриває повного його значення.

Ковальов В.В. вважає, що оборотний капітал «належить до мобільних активів підприємства, які є грошовими коштами або можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу» [52, с.71]. Це визначення досить точно відображає суть оборотного капіталу, проте воно не розкриває економічної природи даної категорії. Хрімлі Т.К. оборотний капітал визначає як «активи, які можуть бути переведені в готівку протягом одного року» [115, с. 118].

Третя група економістів визначає оборотний капітал як авансовану вартість. На відміну від розглянутих вище визначень, тут підкреслюється, по-перше, рухомий відновлюваний характер вартості, яка лише авансується й повертається після кожного кругообігу в грошовій формі. По-друге, у характеристиці оборотного капіталу як авансованої вартості підкреслюється, що створений додатковий продукт до оборотного капіталу не відноситься. За таким підходом: «оборотний капітал – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу» [96]. Поддєрьогін А. М. об'єднує терміни «оборотний капітал» і «оборотні кошти». В його редакції «оборотний капітал (оборотні кошти) – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й у фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку» [90, с.183]. Як вже відзначалося оборотні кошти не включають короткострокові фінансові вкладення. Ченг Ф. Лі та Джозеф І.Фіннерті використовують термін «оборотний капітал». Під ним розуміють

відображені в доларах поточні активи організації, які включають грошові кошти, цінні папери, що легко реалізуються, товарно-матеріальні запаси та дебіторську заборгованість [13, с. 479]. Розглядаючи це визначення, слід зауважити, що у ньому показано оборотний капітал з позиції вкладення коштів у складові оборотних активів і, тим самим, підкреслено сутність поняття «капітал» як економічної категорії. Джейм К. Ван Хорн, Джон М.Вахович розуміють під сутністю поняття оборотний капітал - чистий оборотний капітал (net working capital) та бруто-оборотний капітал (gross working capital) [125, с. 287-288].

Аналогічною до представлених точок зору є думку Є. Бригхема: «оборотний капітал – інвестиція фірми у короткострокові активи – готівку, ліквідні цінні папери, товарно-матеріальні запаси і рахунки дебіторських заборгованостей» [147, с. 634]. Як бачимо, у даному визначенні також не розкрито основні риси оборотних активів, але акцентовано увагу на тому, що оборотний капітал відображає вкладення коштів підприємства в оборотні активи. Арутюнов Ю.А. вважає, що «оборотний капітал – це інвестиції в поточні активи, які називають також оборотними коштами. Особливістю оборотного капіталу є те, що він не витрачається, не споживається, а авансується, що припускає повернення коштів після кожного виробничого циклу або кругообігу, що включає виробництво продукції, її реалізацію, одержання виручки» [6, с. 137]. У своєму визначенні автор точно характеризує економічну природу оборотного капіталу, але як вже визначалося до складу оборотних активів не включаються короткострокові фінансові інвестиції. Тому більш виправданим було б таке визначення: оборотний капітал - інвестиції в оборотні активи.

Тобто, оборотний капітал слід розглядати як авансовану вартість в елементи оборотних виробничих фондів і фондів обігу для забезпечення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції з метою

досягнення достатнього рівня прибутковості підприємства. Цим наголошено, по-перше, вартісну природу оборотного капіталу, по-друге, виділяється його речове втілення-оборотні виробничі фонди і фонди обігу, по-третє, визначається мета авансування-досягнення достатнього рівня прибутковості.

Отже, аналізуючи різні визначення оборотного капіталу вченими-економістами, необхідно виділити основні три підходи (табл. 1.1). У додатку А представлена ширша таблиця підходів вчених до визначення економічної сутності оборотного капіталу.

1. Кошти, які авансуються у виробничі оборотні фонди та фонди обігу.
2. Сукупність майнових цінностей.
3. Активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку) протягом одного року [16, с. 345].

Таблиця 1.1

Підходи вчених до визначення економічної сутності оборотного капіталу

№ з/п	Підхід	Автори
1	Оборотний капітал як грошові кошти, авансовані для формування оборотних виробничих фондів і фондів обігу.	Парфаняк П.О., Усатов І.А., Гриньова В.М., Коюда В.О., Зелгавілс І. В.
2	Оборотний капітал як мобільні активи, які використовуються і реалізуються підприємством протягом року або операційного циклу.	Володькіна М.В., Русак Н.А., Холт Р.Н., Ковальов В.В.
3	Оборотний капітал як авансована вартість.	Кулішов В.В, Поддєрьогін А. М., Ченг Ф. Лі та Джозеф І.Фіннерті Джейм К. Ван Хорн, Джон М.Вахович

Джерело: Складено автором на основі джерел [125, с.132; 124, с. 543; 129, с. 236; 88, с. 23; 90, с. 57; 85 с. 18; 53, с. 38-42; 44, с. 33-32]

Оборотний капітал складається з двох частин – оборотних фондів і фондів обігу. Оборотні фонди у своїй речовій формі утворюють предмети праці. Вони

змінюють свою натуральну форму і фізико-хімічні властивості.

Склад і класифікація оборотного капіталу можуть бути представлені наступним чином:

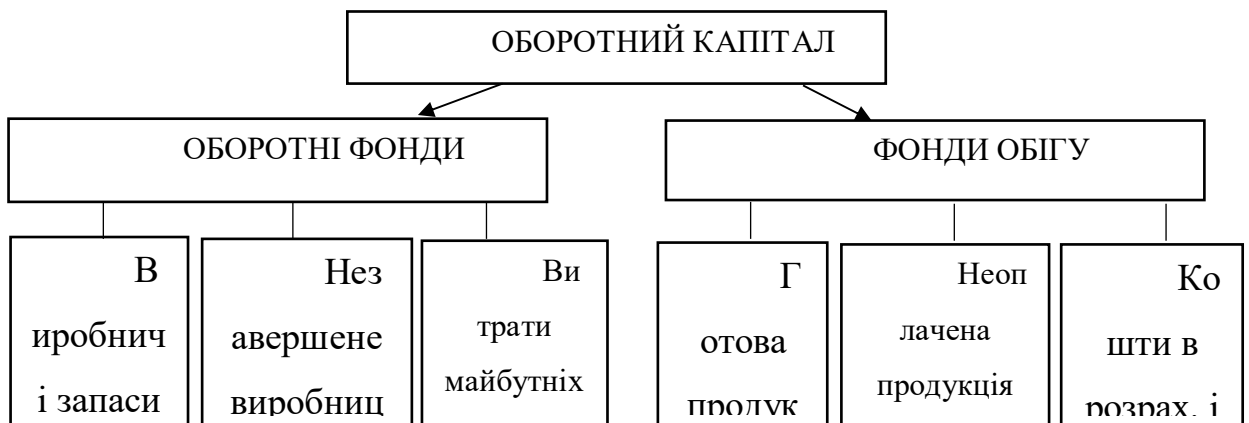

Рис. 1.1 Склад і класифікація оборотного капіталу

Джерело: [37, с. 105; 34, с. 75]

1. Виробничі запаси містять такі елементи:

- сировину й основні матеріали;
- куповані напівфабрикати; допоміжні матеріали;
- паливо; тару;
- запасні частини для ремонту машин і обладнання;
- малоцінний і швидкозношуваний інструмент, оснащення, господарський інвентар.

2. Незавершене виробництво утворює продукція, що підлягає подальшій обробці. У складі незавершеного виробництва виділяють напівфабрикати власного виробництва, тобто предмети праці, що цілком закінчені в одному цеху і підлягають подальшій обробці в інших цехах того самого підприємства.

3. Витрати майбутніх періодів утворюють зазначені підприємством витрати на придбання необхідних для виробництва активів, які поки що не надійшли на підприємство. Прикладом є авансовані витрати підприємства на сировину, матеріали, напівфабрикати тощо. Після одержання підприємством цих

елементів у натуральній формі величина відповідних оборотних фондів переходить із групи «витрати майбутніх періодів» у групу «виробничі запаси». Фонди обігу становлять частину засобів підприємства, що перебувають в сфері обігу. До фондів обігу належать:

1. Готова продукція на складах підприємства.
2. Продукція, відвантажена покупцю, але неоплачена.
3. Вільні грошові кошти підприємства, що значаться на розрахунковому рахунку підприємства; грошові кошти, які перебувають в незакінчених розрахунках, готівка.

Тобто, оборотний капітал – це складова частина економічних ресурсів підприємства. За рахунок оборотного капіталу на підприємстві формується велика кількість елементів активів, що потребують індивідуалізації управління.

Управління оборотними активами підприємства визначає необхідність в їх класифікації. Оборотні активи класифікуються за такими основними ознаками (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація оборотних активів підприємства

№	Ознаки	Види оборотних активів
1	За характером фінансових джерел формування	1. Валові оборотні активи. 2. Чисті оборотні активи. 3. Власні оборотні активи
2	За видами	1. Запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів. 2. Запаси готової продукції. 3. Дебіторська заборгованість. 4. Грошові активи. 5. Інші види оборотних активів
3	За характером участі в операційному процесі	1. Оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства.

		2. Оборотні активи, що обслуговують фінансовий цикл підприємства
4	За періодом функціонування	1. Постійна частина оборотних активів. 2. Змінна частина оборотних активів

Джерело: [45, с.124]

Склад і структура оборотного капіталу неоднакові в різних галузях економіки. Вони визначаються багатьма факторами виробничого, економічного й організаційного порядку. Так, для промислових підприємств характерною рисою є те, що велику частину в оборотному капіталі займають запаси товарно-матеріальних цінностей і дебіторська заборгованість [20, с.171].

На склад і структуру оборотного капіталу впливають такі групи факторів як постачання, збут, виробництво і розрахунки з контрагентами (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація факторів, що впливають на склад і структуру оборотного капіталу підприємства

№ з/п	Фактори	Найменування факторів
1	Постачання	1. Віддаленість підприємства від постачальників 2. Періодичність доставки матеріалів 3. Регулярність і надійність надходжень матеріалів 4. Коливання цін на матеріали 5. Уніфікація та якість матеріалів 6. Організація забезпечення
2	Виробництво	1. Тип виробничого процесу 2. Технічні особливості виробництва продукції 3. Склад і структура виробничих витрат 4. Інноваційна політика 5. Якість виробленої продукції
3	Збут	1. Стан виробничої інфраструктури 2. Рівень маркетингових досліджень

4	Розрахунки з контрагентами	1. Форма розрахунків 2. Стан платіжної дисципліни 3. Система знижок
---	----------------------------	---

Джерело: складено автором на основі джерел [60, с. 200; 52, с. 59].

Структура оборотного капіталу формується під впливом: характеру і форми організації виробництва; типу виробництва; тривалості технологічного циклу; умов постачань паливно-сировинних ресурсів тощо [49, с.200].

Оборотний капітал є найбільш ліквідною частиною балансу. Відповідно до Національного положення (стандарту) 1 бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності» класифікацію оборотного капіталу можна зобразити наступним чином (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Класифікація оборотного капіталу відповідно до Національного положення бухгалтерського обліку 1.

Джерело: складено автором на основі [133].

Наявність оборотного капіталу є обов'язковою умовою для здійснення підприємством господарської діяльності. Сутність і роль оборотного капіталу, ефективність його формування та використання не залишилася поза увагою економічної науки. Тлумачення оборотного капіталу як самостійної економічної категорії повинно розкривати його соціально-економічний зміст та ту роль, яку він виконує в процесі відтворення. На мою думку, цим вимогам найбільш повно відповідає наступне визначення поняття оборотного капіталу – це фінансові ресурси підприємства, які авансуються ним на формування оборотних активів, перебуваючи в постійному кругообігу, забезпечуючи безперервність процесу господарської діяльності.

1.2. Джерела формування оборотного капіталу підприємства

Оптимізація та визначення джерел формування оборотного капіталу є важливою ділянкою роботи підприємства. В процесі кругообігу оборотного капіталу джерела його формування, як правило, не розрізняють. Однак, це не означає, що механізм формування не впливає на швидкість обороту та ефективність використання оборотного капіталу. Недостатність джерел формування оборотного капіталу призводить до недофінансування господарської діяльності і виникненням пов'язаних з цим фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотного капіталу на підприємстві сприяє створенню понаднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотного капіталу з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове і раціональне використання як власних, так і позичених коштів. Важливість питання про джерела формування оборотного капіталу пояснюється також коливанням кон'юнктури ринку. Взагалі щодо джерел формування оборотного капіталу у науковців існує ряд поглядів [13, с.70].

Питаннями розробки узагальненої структури оборотного капіталу опікувалися відомі економісти. Так, Гусева О.Ю. розробила узагальнену структуру джерел формування оборотного капіталу на основі їх вартісної оцінки, яку вона використовує при обґрунтуванні стратегії управління оборотним капіталом.

Обґрунтування здійснено шляхом мінімізації витрат на створення оборотного капіталу, співставленням плати за позиковий капітал з упущеною вигодою при використанні власного, максимізацією зиску при використанні капіталу на авансування оборотних активів. Загалом же основним завданням ефективного формування і використання оборотного капіталу виступає визначення чітких завдань щодо виведення і закріплення підприємства на траєкторії розвитку через структурно-інноваційну модель оптимізації потреб в оборотних активах та ефективну модель використання оборотного капіталу для авансування цієї потреби. Слід також враховувати специфіку формування залученого оборотного капіталу на відміну від запозиченого, тому проблемним є питання віднесення до джерел запозичених коштів кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та виручки від продажу облігацій, емітованих підприємством [27, с. 185].

Переважає більшість економістів джерела формування оборотного капіталу також поділяють на власні та запозичені. Проте, інші, наприклад, Філімоненко О.С. виділяє наступні джерела формування оборотних коштів: власні; запозичені; залучені (тимчасове використання частини коштів інших підприємств) [108, с. 184].

При цьому, власні кошти – це кошти підприємств, якими вони покривають мінімальні розміри оборотних активів, що будуть необхідні для забезпечення нормального безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Запозичені кошти – це кошти, що отримуються підприємствами у вигляді

банківських кредитів для створення сезонних запасів матеріальних цінностей та покриття затрат виробництва. Вони надаються підприємствам на визначений строк, після закінчення якого повинні бути повернені банку. Залучені кошти – це кошти, що не належать підприємству, однак у силу діючої системи розрахунків, знаходяться у його обігу.

Мінімальна потреба підприємства в оборотному капіталі покривається за рахунок таких власних джерел: статутний капітал, відрахування від прибутку у фонди спеціального призначення; цільове фінансування та цільові надходження (із бюджету, галузевих, міжгалузевих позабюджетних фондів), приріст сталих пасивів.

На вже діючих підприємствах власними джерелами фінансування оборотного капіталу є прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, надходження від емісії цінних паперів, а також прирівняні до власних оборотних активів сталі пасиви. Традиційно джерелом покриття вважається прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства і використовується на його розсуд.

Обсяг активів, що спрямовується на поповнення власного оборотного капіталу, залежить від очікуваних розмірів їх приросту, загального обсягу залучення позикового капіталу та інших факторів [120, с. 176].

До джерел, які можна прирівняти до власних, відносять сталі пасиви, які є коштами цільового призначення. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотного капіталу підприємства. В економічній літературі надається наступне визначення сталих пасивів. Сталі пасиви – це мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахувань на обов'язкове пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців (замовників).

Розмір власного оборотного капіталу, що закріплений за підприємством, не є постійною величиною. Сума власного оборотного капіталу під час складання фінансового плану щорічно уточнюється у зв'язку із зміною обсягів виробництва, асортименту продукції, умов постачання і збуту. Окрім того на підприємствах виникають проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантаженою продукцією, нагромадженням на складах нереалізованої готової продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань перед постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах. Покрити цю потребу тільки власними джерелами часто практично неможливо. Тому формувати оборотні активи лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності підприємства. У такому разі підприємство вимушене звертатися до залучення фінансових ресурсів у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, комерційного кредиту, кредиторської заборгованості. Призначення банківських кредитів є фінансування витрат, пов'язаних з придбанням основних і поточних активів із сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, із виникненням (збільшенням) дебіторської заборгованості, податковими платежами та іншими зобов'язаннями. Кредити банку дають змогу органічно ув'язати всі джерела оборотного капіталу і справляють активний вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей.

До залучених джерел оборотного капіталу багато авторів відносять кошти інших кредиторів, які надаються підприємством у позику під певний (обумовлений) відсоток на термін до одного року з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.

Кредиторську заборгованість економісти відносять до позапланових залучених джерел формування оборотного капіталу. На їх думку її породжує брак власного оборотного капіталу. Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обігу підприємства коштів інших суб'єктів господарювання, іншими словами, кредиторська заборгованість – це короткострокові зобов'язання підприємств, які виникають за: розрахунками з бюджетом; за розрахунковими документами, строк оплати яких не настав і які не сплачено в строк; за короткостроковими кредитами.

Проблема оптимального співвідношення між джерелами утворення оборотного капіталу звичайно розглядається як питання про оптимальне співвідношення власних та залучених оборотних активів. Важливо не лише знайти оптимальне співвідношення між власними і залученими коштами, але й визначити прийнятний розмір власного оборотного капіталу. Для цього, перш за все, необхідні планові розрахунки загальної потреби підприємства в оборотному капіталі.

Отже, система організації створення і використання оборотного капіталу побудована на певних принципах:

– по-перше, надання підприємствам самостійності щодо розпорядження, управління оборотним капіталом. Це означає оперативну самостійність у використанні оборотних активів;

– по-друге, визначення планової потреби та розміщення оборотного капіталу за окремими елементами і підрозділами. Мається на увазі розрахунок оптимальної потреби в оборотному капіталі, яка б забезпечувала безперервність процесу виробництва, виконання планових завдань та ритмічної розробки. На жаль, цей принцип практично повністю не виконується в умовах ринку;

– по-третє, коригування розрахованих нормативів з урахуванням вимог господарювання, що змінюється: обсягів виробництва, цін на сировину та

матеріали, взаємовідносин з постачальниками і споживачами, форм застосованих розрахунків;

– по-четверте, раціональна система фінансування оборотного капіталу, що означає формування оборотних активів за рахунок власних ресурсів і залучених коштів у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства;

– по-п'яте, контроль за раціональним розміщенням і використанням оборотного капіталу. Передбачає проведення аналізу ефективності кругообігу коштів, що використовуються, з метою прискорення їх обертання та запобігання втратам [34, с.432].

Серед запропонованих рішень по оптимізації співвідношення між власними та залученими оборотними активами є варіанти, які містять кількісні методично-обґрунтовані способи розрахунку. Однак вони мають свої недоліки. Співвідношення між власним та залученим капіталом в більшій мірі виявляються рухом платежів і надходженням грошових коштів. Так як і платежі і надходження носять випадковий характер, то можемо сказати, що співвідношення між власними і залученими коштами повинно залежати від статистичних характеристик процесів платежу і надходженням грошових коштів на банківські рахунки підприємства. Якщо до цих факторів додати рівень оборотного капіталу і заборгованість по кредиту на початок періоду планування, то можемо сказати, що ми перерахували найважливіші показники, що визначають оптимальний рівень власного оборотного капіталу чи оптимальне співвідношення між власними і запозиченими, а також залученими коштами.

Слід зазначити, що питання про джерела формування оборотного капіталу є дуже важливим з багатьох позицій. Джерела формування оборотного капіталу справляють вплив на процес забезпечення підприємства оборотними активами та на їх обертання. Надлишок оборотних засобів

означає, що частина капіталу підприємства не працює і не приносить доходу. Разом із тим нестача оборотного капіталу буде гальмувати хід виробничого процесу, уповільнюючи швидкість господарського обороту коштів підприємства. Раціональне формування названих джерел оборотного капіталу має значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, сприяє досягненню мети з мінімально необхідним за даних умов оборотним капіталом [13, с.72].

Оборотний капітал формується та поповнюється з власних, залучених (прирівняних до власних) та позичених джерел. За сучасних умов перед підприємствами часто виникає проблема недостатності власних коштів для забезпечення потреби в оборотному капіталі, тому доцільним є використання також і позичених джерел.

Позичений капітал характеризується наступними позитивними особливостями [7, с. 209]:

- достатньо широкі можливості залучення, особливо при високому кредитному рейтингу підприємства, наявності застави чи гарантії поручителя;
- забезпечення зростання фінансового потенціалу при необхідності суттєвого зростання темпів росту обсягів господарської діяльності;
- більш низької вартості, порівняно з власним капіталом здатність генерувати приріст фінансової рентабельності (коефіцієнта рентабельності власного капіталу).

Серед недоліків використання позикового капіталу виділяють такі:

- наявність небезпечного ризику зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності;
- зниження норми прибутку, що зменшується на суму позичкового процента у всіх його формах;
- висока залежність від коливань кон'юнктури фінансового ринку;

– складність процедури залучення, оскільки надання кредитних ресурсів залежить від рішення інших господарюючих суб'єктів.

Підприємство, що використовує позичений капітал, збільшує потенціал свого розвитку, одночасно піднімаючи ризик фінансової стійкості.

Серед позичених джерел фінансування оборотного капіталу переважає використання короткострокових (до одного року) банківських кредитів. Кредити банку дають змогу організаційно ув'язувати всі джерела оборотного капіталу і справляють активний вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей [14; с. 127].

Основні види позичених джерел формування оборотного капіталу зображені на рис. 1.3.

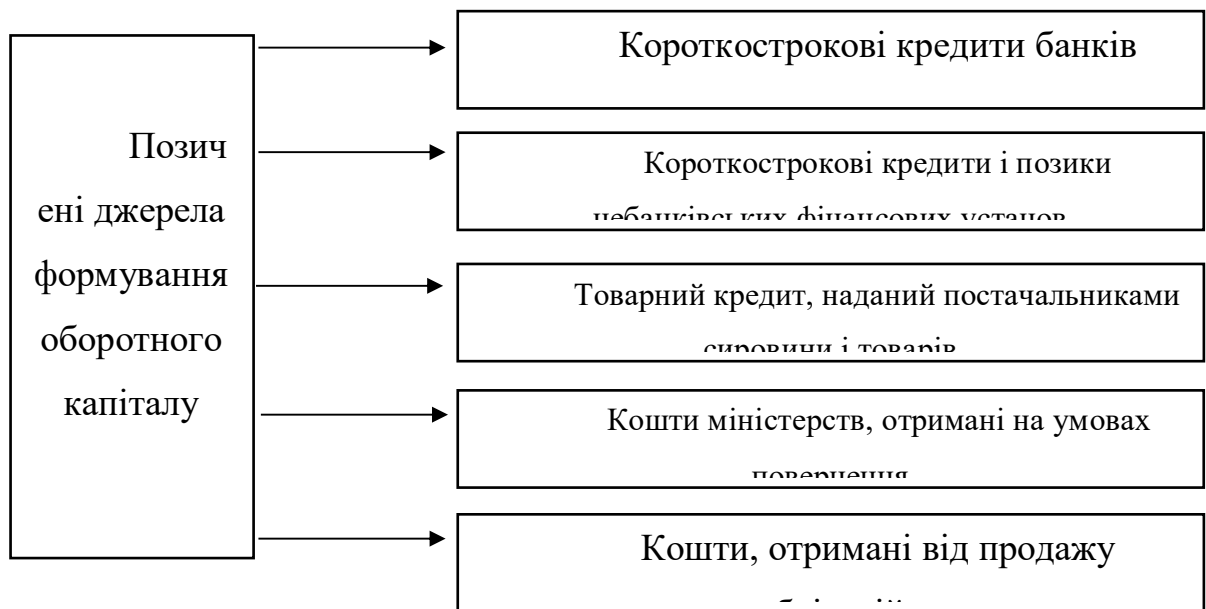

Рис. 1.3. Основні види позичених джерел формування оборотного капіталу

Джерело: складено автором на основі [17; с.35].

Планування потреби в позиковому оборотному капіталі включає розрахунок необхідної суми кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно-матеріальних цінностей за діючими цінами і власним оборотним капіталом [15; с. 179].

Крім банків, підприємства можуть отримувати позики від інших (небанківських) фінансових установ. В такому випадку найчастіше оформляється вексель, що є однією з найпростіших та найпоширеніших форм кредитних грошей.

Серед позичених джерел формування оборотного капіталу науковці зазначають кредиторську заборгованість. В даному випадку думки вчених розділені, оскільки одночасно кредиторську заборгованість також відносять і до сталих пасивів, які прирівнюють до власних джерел.

За кредиторської заборгованості постачальникам залучення коштів відбувається в товарній формі на відміну від власних оборотних коштів і банківського кредиту, які виступають у грошовій формі. Розмір і тривалість простроченої кредиторської заборгованості залежать від конкретних умов організації та використання оборотних коштів, особливо від розміру та тривалості простроченої дебіторської заборгованості, головним джерелом покриття якої і є кредиторська заборгованість [2; с.127].

Використання позичених джерел формування та поповнення оборотного капіталу має свої переваги та недоліки. Також важливе значення мають можливості підприємства залучення коштів з різних джерел, на що впливають зовнішні чинники (наприклад, законодавчо-нормативна база діяльності, рівень інфляції, рівень відсоткових ставок за кредитами) та внутрішні чинники (фінансовий стан підприємства, обсяг прибутку, рентабельність виробництва).

Отже, підприємству важливо обирати такі джерела фінансування, що будуть найбільш ефективні відповідно до умов зовнішнього та внутрішнього середовища.

1.3. Методика оцінювання ефективності використання оборотного капіталу підприємства

Ефективність використання оборотного капіталу, являє собою невід’ємну складову ефективності використання майна, оскільки раціональне використання оборотних коштів впливає на основні показники господарської діяльності промислового підприємства: на зростання обсягу виробництва, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності підприємства [42, с.75].

Валові оборотні активи характеризують загальний їх обсяг, сформований за рахунок як власного, так і позикового капіталу.

Чисті оборотні активи характеризують ту частину їх обсягу, що сформована за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу.

Суму чистих оборотних активів розраховують за такою формулою:

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{КФЗ}, \text{ де} \quad (1.1)$$

ЧОА – сума чистих оборотних активів підприємства;

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

КФЗ – короткострокові поточні фінансові зобов’язання підприємства.

Власні оборотні активи характеризують ту їх частину, що сформована за рахунок власного капіталу підприємства.

Суму власних оборотних активів підприємства розраховують за формулою:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДПК} - \text{КФЗ}, \text{ де} \quad (1.2)$$

ВОА – сума власних оборотних активів підприємства;

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

ДПК – довгостроковий позиковий капітал, інвестований в оборотні активи підприємства;

КФЗ – короткострокові (поточні) фінансові зобов’язання підприємства.

Якщо підприємство не використовує довгостроковий позиковий капітал для фінансування оборотних коштів, то суми власних і чистих оборотних активів співпадають.

За видами оборотних активів виділяються:

а) запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів, які характеризують обсяг вхідних матеріальних потоків у формі запасів, що забезпечують виробничу діяльність підприємства;

б) запаси готової продукції, які характеризують обсяг вихідних матеріальних потоків у формі запасів виготовленої продукції, призначеної для реалізації. На практиці до цього виду оборотних активів відносять також обсяг незавершеного виробництва;

в) дебіторська заборгованість характеризує суму заборгованості на користь підприємства, яка представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних і фізичних осіб за розрахунками за товари, роботи, послуги, видані аванси тощо;

г) до грошових активів відносять залишки коштів у національній та іноземній валюті та суму короткострокових фінансових вкладень, що розглядаються як форма інвестиційного використання тимчасово вільного залишку грошових активів;

д) інші види оборотних активів, до яких належать оборотні активи, не включені до складу вищерозглянутих видів, наприклад, витрати майбутніх періодів тощо.

За характером участі в операційному процесі оборотні активи класифікуються наступним чином:

а) оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства: запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів; обсяг незавершеного виробництва, запаси готової продукції;

б) оборотні активи, що обслуговують фінансовий цикл підприємства, характеризують дебіторську заборгованість.

4. За періодом функціонування оборотні активи поділяються наступним чином:

а) постійна частина оборотних активів представляє собою незнижувальний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення операційної діяльності;

б) змінна частина оборотних активів, що пов'язана із сезонним зростанням обсягу виробництва і реалізацією продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного збереження, дострокового завезення та цільового призначення. У складі даного виду оборотних активів виділяють максимальну і середню їх частини [31, с.22].

Управління оборотними активами підприємства пов'язане з конкретними особливостями формування його операційного циклу. Операційний цикл представляє собою період повного обороту всієї суми оборотних активів, у процесі якого відбувається зміна окремих їх видів.

Рух оборотних активів підприємства в процесі операційного циклу проходить чотири основних стадії, послідовно змінюючи свої форми. На першій стадії грошові активи (у формі короткострокових фінансових вкладень) використовуються для придбання сировини та матеріалів, тобто вхідних запасів матеріальних оборотних активів.

На другій стадії вхідні запаси матеріальних оборотних активів у результаті безпосередньої виробничої діяльності перетворюються в запаси готової продукції.

На третій стадії запаси готової продукції реалізуються споживачам і до настання їх оплати перетворюються в дебіторську заборгованість. На четвертій стадії дебіторська заборгованість знову трансформується в

грошові активи, частина яких до їх виробничої потреби може зберігатися у формі високоліквідних короткострокових фінансових вкладень.

Найважливішою характеристикою операційного циклу, що суттєво впливає на обсяг, структуру й ефективність використання оборотних активів, є його тривалість. Вона включає час від моменту витрати підприємством коштів на придбання вхідних запасів матеріальних оборотних активів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану їм продукцію.

У процесі управління оборотними активами в рамках операційного циклу виділяють дві основні його складові:

- 1) виробничий цикл підприємства;
- 2) фінансовий цикл або цикл грошового обігу підприємства.

Виробничий цикл підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, що використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів і напівфабрикатів на підприємство та закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції покупцям.

Фінансовий цикл або цикл грошового обігу підприємства представляє собою період повного обороту коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отриману сировину, матеріали й напівфабрикати та закінчуючи оплаченою дебіторською заборгованістю за поставлену готову продукцію.

Обсяг оборотного капіталу, який використовується в операційному процесі, різні види активів, що формуються за рахунок даного капіталу, визначна його роль у прискоренні обороту капіталу й забезпеченні постійної платоспроможності підприємства, а також ряд інших умов визначають складність задач, пов'язаних з управлінням оборотними активами. Механізм реалізації комплексу цих завдань відображається у системі управління оборотними активами, що розробляється на підприємстві [66, с.219].

Управління оборотними активами – це складний процес. Його складність залежить від таких умов, як: обсяг оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі; різні види активів, що формуються за рахунок обсягу оборотного капіталу; прискорення обороту капіталу і забезпечення постійної платоспроможності підприємства тощо.

Система управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування.

Система управління оборотними активами підприємства розробляється за такими основними етапами: аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді, визначення принципів підходів щодо формування оборотних активів підприємства, оптимізація обсягу оборотних активів, оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів, забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів, забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів, забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання, формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів, оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді включає п'ять етапів.

На першому етапі аналізу розглядається динаміка загального обсягу оборотних активів підприємства; темпи зміни середньої їх суми в зіставленні з темпами зміни обсягу реалізації продукції і середньої суми всіх активів; динаміка питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства.

На другому етапі аналізу розглядається динаміка складу оборотних активів підприємства в розрізі основних їх видів: запасів сировини, матеріалів

і напівфабрикатів; запасів готової продукції; дебіторської заборгованості; залишків грошових активів. На даному етапі аналізу розраховуються та вивчаються темпи зміни суми кожного із цих видів оборотних активів у зіставленні з темпами зміни обсягу виробництва й реалізації продукції; розглядається динаміка питомої ваги основних видів оборотних активів у загальній їх сумі. Аналіз складу оборотних активів підприємства за окремими їх видами дозволяє оцінити рівень ліквідності.

На третьому етапі аналізу вивчається оборотність окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі. Цей аналіз проводиться з використанням показників – коефіцієнта оборотності та періоду обороту оборотних активів. На даному етапі аналізу встановлюється загальна тривалість і структура операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства; досліджуються основні фактори, що впливають на тривалість цих циклів.

На четвертому етапі визначається рентабельність оборотних активів, досліджуються фактори, що її формують. У процесі аналізу використовуються коефіцієнт рентабельності оборотних активів, а також модель компанії «Дюпон», яка щодо даного виду активів має вигляд:

$$R_{oa} = R_{rp} \times O_{oa}, \text{ де} \quad (1.6)$$

R_{oa} – рентабельність оборотних активів;

R_{rp} – рентабельність реалізації продукції;

O_{oa} – оборотність оборотних активів.

На п'ятому етапі аналізу розглядається склад основних джерел фінансування оборотних активів – динаміка їх суми та питомої ваги в загальному обсязі фінансових засобів, інвестованих у ці активи; визначається рівень фінансового ризику, що генерується сформованою структурою джерел фінансування оборотних активів.

Результати аналізу дозволяють визначити загальний рівень ефективності управління оборотними активами на підприємстві та виявити основні напрями його підвищення в майбутньому періоді [49].

Визначення принципів підходів щодо формування оборотних активів підприємства. На даному етапі аналіз відображає загальну ідеологію фінансового управління підприємством із позицій прийнятного співвідношення рівня прибутковості та ризику фінансової діяльності. Оборотні активи визначають вибір визначеного типу політики їх формування.

З наукової точки зору виділяються три принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний і агресивний.

Консервативний підхід передбачає повне забезпечення поточної потреби в усіх видах оборотних активів, що забезпечують нормальний хід операційної діяльності; створює високі розміри їх резервів на випадок непередбачених складнощів у забезпеченні підприємства сировиною та матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва продукції, затримки оплати дебіторської заборгованості, активізації попиту покупців тощо. Такий підхід гарантує мінімізацію операційних і фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних активів – їх оборотність і рівень рентабельності.

Помірний підхід спрямований на забезпечення повного задоволення поточної потреби в усіх видах оборотних активів і створення нормальних страхових їх розмірів на випадок збоїв у ході операційної діяльності підприємства. При такому підході забезпечується оптимальне співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів.

Агресивний підхід полягає в мінімізації усіх форм страхових резервів за окремими видами оборотних активів. При відсутності збоїв у ході операційної діяльності він забезпечує найбільш високий рівень ефективності їх

використання. Проте будь-які збої в ході операційної діяльності призводять до суттєвих фінансових втрат через скорочення обсягу виробництва та реалізації продукції [55, с.382].

Отже, вищеназвані принципові підходи щодо формування оборотних активів підприємства, відображуючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, у кінцевому рахунку визначають суму цих активів і їх рівень відносно обсягу операційної діяльності.

Оптимізація обсягу оборотних активів. Така оптимізація повинна виходити з вибраного підходу щодо формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання і ризику. Процес оптимізації обсягу оборотних активів складається з трьох основних етапів.

Перший етап. За результатами аналізу оборотних активів у попередньому періоді визначається система заходів щодо реалізації резервів, спрямованих на скорочення тривалості операційного, а в його рамках – виробничого та фінансового циклів підприємства. При цьому скорочення тривалості окремих циклів не повинно призводити до зниження обсягів виробництва та реалізації продукції.

Другий етап. На основі вибраного підходу до формування оборотних активів, запланованого обсягу виробництва й реалізації окремих видів продукції та розкритих резервів скорочення тривалості операційного циклу оптимізується обсяг і рівень окремих видів цих активів. Засобом такої оптимізації виступає нормування періоду їх обороту та суми.

Третій етап. На даному етапі визначається загальний обсяг оборотних активів підприємства на наступний період:

$$O_{\text{Ап}} = 3C_{\text{п}} + 3Г_{\text{п}} + ДЗ_{\text{п}} + Г_{\text{Ап}} + П_{\text{п}} , \text{ де} \quad (1.7)$$

ОАд – загальний обсяг оборотних активів підприємства на кінець аналізованого наступного періоду;

ЗСп – сума запасів сировини та матеріалів на кінець наступного періоду;

ЗГп – сума запасів готової продукції на кінець наступного періоду з включенням до неї обсягу незавершеного виробництва;

ДЗп – сума дебіторської заборгованості на кінець наступного періоду;

ГАп – сума грошових активів на кінець наступного періоду;

Пп – сума інших видів оборотних активів на кінець наступного періоду.

Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. Сезонні особливості суттєво впливають на обсяг потреби в окремих видах оборотних активів для здійснення операційної діяльності. Так, наприклад, на підприємствах ряду галузей агропромислового комплексу закупівля сировини здійснюється протягом лише визначених сезонів, що визначає підвищену потребу в оборотних активах у цей період, у формі запасів сировини. На підприємствах окремих галузей є можливість переробляти сировину лише протягом «сезону переробки» з наступною рівномірною реалізацією продукції, що визначає в такі періоди підвищену потребу в оборотних активах, у формі запасів готової продукції. Коливання в розмірах потреби в окремих видах оборотних активів можуть бути викликані й сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства. Тому у процесі управління оборотними активами варто визначати їх сезонну потребу, що складає різницю між максимальною та мінімальною потребою в них протягом року.

Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів здійснюється за чотирма етапами.

На першому етапі за результатами аналізу щомісячної динаміки рівня оборотних активів у днях обороту або в сумі за ряд попередніх років будується графік їх середньої «сезонної хвилі».

В окремих випадках він може бути конкретизований за окремими видами оборотних активів.

На другому етапі за результатами графіка "сезонної хвилі" розраховуються коефіцієнти мінімального й максимального рівнів оборотних активів щодо середнього їх рівня.

На третьому етапі визначається сума постійної частини оборотних активів за такою формулою:

$$O_{\text{Апост}} = \overline{O_{\text{Ап}}} \times K_{\text{мін}}, \text{ де} \quad (1.8)$$

$O_{\text{Апост}}$ – сума постійної частини оборотних активів у наступному періоді;

$\overline{O_{\text{Ап}}}$ – середня сума оборотних активів підприємства у наступному періоді;

$K_{\text{мін}}$ – коефіцієнт мінімального рівня оборотних активів.

На четвертому етапі визначається максимальна та середня сума змінної частини оборотних активів у наступному періоді. Розрахунки здійснюються за такими формулами:

$$O_{\text{Апмакс}} = \overline{O_{\text{Ап}}} \times (K_{\text{макс}} - K_{\text{мін}});$$

$$O_{\text{Апсеред}} = \frac{\overline{O_{\text{Ап}}} \times (K_{\text{макс}} - K_{\text{мін}})}{2} = \frac{O_{\text{Апмакс}} - O_{\text{Апост}}}{2}, \text{ де} \quad (1.9,$$

1.10)

$O_{\text{Апмакс}}$ – максимальна сума змінної частини оборотних активів у наступному періоді;

$O_{\text{Апсеред}}$ – середня сума змінної частини оборотних активів у наступному періоді;

$O_{\text{Апост}}$ – сума постійної частини оборотних активів у наступному періоді;

$K_{\text{макс}}$ – коефіцієнт максимального рівня оборотних активів;

Кмін. – коефіцієнт мінімального рівня оборотних активів.

Таким чином, основою управління оборотністю й вибору конкретних джерел фінансування оборотних активів є співвідношення постійної та змінної їх частин., що передбачає: забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів, забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів, забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання, формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів, оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

На управління оборотними активами здійснює вплив система розроблених на підприємстві фінансових нормативів. Основними з таких нормативів є: норматив власних оборотних активів підприємства; система нормативів оборотності основних видів оборотних активів і тривалості операційного циклу в цілому; система коефіцієнтів ліквідності оборотних активів; нормативне співвідношення окремих джерел фінансування оборотних активів та інші.

Для оцінки ефективності використання оборотного та основного капіталу підприємства рекомендується така система економічних показників:

I. Показники використання оборотного капіталу

1) Коефіцієнт оборотності ($K_{OB}^{об.акт}$) розраховується за формулою:

$$K_{OB}^{об.акт} = \frac{Вир_{реал}}{OK}, \quad (1.11)$$

де ОК – середній залишок оборотних коштів (активів).

Цей коефіцієнт показує, скільки раз кожна гривня, вкладена в оборотний капітал, обслуговувала господарський процес за звітний період.

2) Коефіцієнт завантаження ($K_{ЗАВ}$) розраховується за формулою:

$$K_{ЗАВ} = \frac{OK}{Вир_{реал}}. \quad (1.12)$$

3) Тривалість одного обороту ($T_{об}$) розраховується за формулою:

$$T_{об} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{ОБ}^{об.акт}}. \quad (1.13)$$

Відображає швидкість обороту капіталу в днях.

4) Рентабельність ($P_{ОБ}^{акт}$) розраховується за формулою

$$P_{ОБ}^{акт} = \frac{\Pi}{ОК} \quad (1.14)$$

Цілі та характер використання окремих видів оборотних активів мають суттєві відмінні риси. Тому на підприємствах з великим обсягом щодо використання оборотних активів розробляється система управління окремими їх видами:

- 1) запасами товарно-матеріальних цінностей;
- 2) дебіторською заборгованістю;
- 3) грошовими активами, до яких також прирівнюються й короткострокові фінансові вкладення як форма тимчасового використання вільного залишку грошових активів.

Отже, оборотний капітал – це складова частина економічних ресурсів підприємства. За рахунок оборотного капіталу на підприємстві формується велика кількість елементів активів, що потребують індивідуалізації управління. Для забезпечення безперервності виробництва та збуту продукції підприємства одне з основних значень має оборотний капітал, що повинен знаходитись у достатньому розмірі на всіх стадіях обігу. Оборотний капітал формується та поповнюється з власних, залучених (прирівняних до власних) та позичених джерел. За сучасних умов перед підприємствами часто виникає проблема недостатності власних коштів для забезпечення потреби в оборотному капіталі, тому доцільним є використання також і позичених джерел.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ФОП ЛУЦЕНКО К. О.

2.1. Аналіз динаміки та структури оборотного капіталу підприємства

Об'єктом дослідження є ФОП Луценко Крістіна Олександрівна. Діяльність підприємства регулюється Законом України, Господарським Кодексом України, Кодексом законів про працю України та іншими нормами чинного законодавства.

Головною метою є забезпечення потреб споживачів якісними, естетичними та спортивними послугами.

В даний час ФОП Луценко Крістіна Олександрівна – працює на торговій точці «A LoFt of Health» , яке має у розпорядженні унікальне устаткування, сучасні технології та кваліфікованих фахівців. Володіє багатим досвідом надання послуг та продукції, здатної задовольнити будь-які потреби споживачів як на території України, так і за її межами. Працівники клініки потрапили у список ТОП 100 лікарів України, відзначаються різними дипломами та нагородами.

Юридична адреса: Україна, 03062, Київ, вул. Трускавецька, 4 Б, офіс 1.1.

Джерелом формування майна є грошові та майнові внески учасників; доходи від реалізації продукції, послуг, і інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків, та інше.

Предметом діяльності ФОП Луценко Крістіна Олександрівна є (за ЄДРПОУ):

- 96.04 Діяльність із забезпечення фізичного комфорту (основний);
- 62.02 Консультування з питань інформатизації;
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;

56.10 Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування;

47.99 Інші види роздрібної торгівлі поза магазинами;

47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах;

47.29 Роздрібна торгівля іншими продуктами харчування в спеціалізованих магазинах;

56.30 Обслуговування напоями;

70.22 Консультування з питань комерційної діяльності й керування;

85.51 Освіта у сфері спорту та відпочинку;

93.19 Інша діяльність у сфері спорту;

93.12 Діяльність спортивних клубів;

93.13 Діяльність фітнес-центрів;

96.02 Надання послуг перукарнями та салонами краси;

86.22 Спеціалізована медична практика;

86.21 Загальна медична практика;

96.09 Надання інших індивідуальних послуг, н.в.і.у.

Для забезпечення виконання політики у сфері якості ФОП Луценко Крістіна Олександрівна має всі необхідні технічні та людські ресурси, а керівництво підприємства зобов'язується:

- питання якості вважати пріоритетними;
- займатися постійним вдосконаленням системи управління якістю у відповідності до вимог стандарту;
- проводити маркетингові дослідження ринкового попиту, з подальшим аналізом і внесенням коректив у напрямки розвитку;
- постійно вдосконалювати засоби і технології надання послуг, забезпечувати безпечні умови праці та задовольняти соціальні потреби працюючих;

- чітко розподіляти відповідальність по всім напрямкам діяльності поряд з розвитком співробітництва і взаємодопомоги між співробітниками;
- систематично працювати над підвищенням рівня кваліфікації та творчої активності працівників: на протязі кожного року провести навчання не менше 10% персоналу;
- забезпечити моральну і матеріальну зацікавленість всіх співробітників в якості надання послуг, що надаються.

Таблиця 2.1

**Динаміка показників виробничо-господарської діяльності
підприємства**

ФОП Луценко Крістіна Олександрівна за 2019 – 2020 рр.

/п	Показники	2019	2020	Темп приросту
				2020
	Дохід від реалізації продукції (товарів, робот, послуг), тис. грн.	2 4167	1 6402	-32,1
	Податок на додану вартість, тис. грн.	4 028	2 736	-32,1
	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робот, послуг), тис. грн.	1 7806	1 3662	-23,3
	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робот, послуг), тис. грн.	1 8029	1 5196	-15,7
	Валовий прибуток, тис. грн.	0	0	0
	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	0	0	0
	Чистий прибуток/збиток, тис. грн.	- 6282	- 4738	-24,5

Джерело: складено та розраховано автором.

ФОП Луценко Крістіна Олександрівна діє на принципах повного господарського розрахунку, самофінансування і самоокуповування, забезпечує соціальний розвиток і стимулювання працівників за рахунок

накопичених засобів, несе повну відповідальність за результати власної господарської діяльності і виконання покладених на себе зобов'язань перед постачальниками і споживачами, бюджетом, банками, а також перед трудовим колективом згідно чинного законодавства. Для наочної оцінки ефективності діяльності необхідно зробити аналіз виробничо-господарської діяльності за основними техніко-економічними показниками: динаміка доходів від реалізації продукції, рівня собівартості продукції, валового прибутку, рентабельності підприємства та чистого прибутку його діяльності.

Динаміка показників діяльності ТОВ ФОП Луценко Крістіна Олександрівна наведена у табл. 2.1. Всі розрахунки проводяться на основі звітів про фінансові результати та звітів про рух грошових коштів за 2019-2020 рр. Дохід від надання послуг ФОП Луценко Крістіна Олександрівна у 2019 р. склав 24167 тис. грн., а у 2020 р. – 16402 тис. грн., що менше від 2019 на 32,1%. Чистий прибуток у 2019-20 рр. становить 0 тис. грн. – це можна пояснити збитком від операційної діяльності через відокремлення від іншого підприємства, нестачею клієнтів, не попередженими витратами, кадровим змінами заводу, нестабільне управління, зменшення обсягів надання послуг, витратами на оплату за користування кредитом. Собівартість продукції у 2019 р. зменшилась на 15,7% порівняно з 2020 роком, через безпосереднє зменшення обсягів надання послуг (такі статті балансу як незавершене виробництво, товари, готова продукція у 2020 році скоротилися).

Дані про стан активів підприємства та джерела їх формування за основними показниками (стан та динаміка змін власного та статутного капіталів, необоротних та оборотних активів) у 2019 – 2020 рр. представлено в табл. 2.2.

Розмір власного капіталу підприємства зменшився у 2020 році на 35,1% через непокритий збиток в операційній фінансовій звітності діяльності. Статутний капітал протягом двох років залишався незмінним – 398 тис. грн.

Оборотні активи значно зросли: на 9,4% у 2020 порівняно з попереднім роком, пояснюється збільшенням обсягів.

Таблиця 2.2

**Динаміка активів та джерел їх формування ФОП Луценко Крістіна
Олександрівна за 2019 - 2020 рр., тис. грн.**

№ п/п	Показники (грн.)	2019	2020	Темп приросту, %
				2020
1	Власний капітал	22096,0	14351,0	-35,1
2	Статутний капітал	398,0	398,0	0,0
3	Необоротні активи	31932,0	29114,0	-8,9
4	Оборотні активи	34040,0	37242,0	9,4

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП

Дані, представлені в табл. 2.1 і табл.2.2, характеризують загальні результати й ефективність виробничо-господарської діяльності ФОП за роки, що аналізуються, і є основою для економічного аналізу. Аналіз діяльності проводиться з метою виявлення динаміки основних техніко-економічних показників, на підставі даних річних звітів про рух грошових коштів підприємства. Щоб оцінити якість управління кадровим потенціалом, оглянемо динаміку основних показників з управління персоналом ФОП Луценко Крістіна Олександрівна, а зокрема: кількість працюючих на підприємстві працівників, та їх склад – кількість та динаміка кадрів

адміністративно – управлінського апарату, виробничих кадрів; рівень фонду оплати праці. Дані наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка основних показників з управління персоналом ФОП
Луценко Крістіна Олександрівна за 2019 – 2020 рр.**

п/п	№	Показник	2019	2020	Темп приросту, %
					2020
1		Кількість працюючих, осіб	51	40	-20,4
2		В т. ч. адміністративно-управлінського персоналу, осіб	5	5	0
3		Виробничого персоналу, осіб	46	35	-22,9
4		Фонд оплати праці, тис.грн./міс.	5914	4708	-20,4

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних підприємства

Згідно наведених даних, чисельність працівників підприємства зменшилася на 11 чоловік через кризові явища. При цьому кількість працівників адміністративно-управлінського персоналу залишилася незмінною – 5 осіб. Кількість виробничого персоналу у 2019-2020 рр. складала 46 і 35 чоловік. Фонд оплати праці зменшився на 20,4 % у 2020 р., через зменшення чисельності працюючих, внаслідок кризових явищ.

Організаційна структура лінійно-функціональна. Управління ФОП Луценко Крістіна Олександрівна здійснює директор. Він організовує та керує роботою адміністрації, контролює відділи і підрозділи, має право без довіреності здійснювати дії від імені ФОП Луценко Крістіна Олександрівна,

уповноважений керувати поточними справами, представляти інтереси в його стосунках з іншими фізичними та юридичними особами.

Отже, ФОП Луценко Крістіна Олександрівна – це розвинута сучасна клініка, яке має у розпорядженні унікальне устаткування, сучасні технології та кваліфікованих фахівців. Володіє багатим досвідом розробки та надання послуг, здатних задовольнити будь-які потреби клієнтів. За результатами оцінки основних економічних показників діяльності, слід зазначити, що у 2020 році порівняно з 2019 р.:

- на 31,2% зменшився дохід від реалізації продукції і на 23,3% чистий дохід від реалізації;
- статутний капітал протягом двох останніх років залишався незмінним і складає 398 тис. грн.;
- сума власного капіталу зменшилася на 35,1% - 14351,0 тис. грн., а оборотні активи зросли на 9,4% у 2020 році і становили – 37242,0 тис. грн.
- також у 2020 році на 20,4% було зменшено чисельність працюючих на 20,4% знизився фонд оплати праці.

В цілому ФОП Луценко Крістіна Олександрівна перебуває у кризовому становищі – зменшуються обсяги надання послуг, скорочується персонал, прибуток.

Оборотний капітал займає значну питому вагу в загальній сумі майна ФОП Луценко Крістіна Олександрівна. Від раціональності його розміщення та ефективності використання залежить успіх підприємства. Загальна оцінка змін у наявності та структурі оборотного капіталу за важливими його групами представлена за допомогою діаграми зобразимо дані зміни за аналізовані періоди (рис. 2.1).

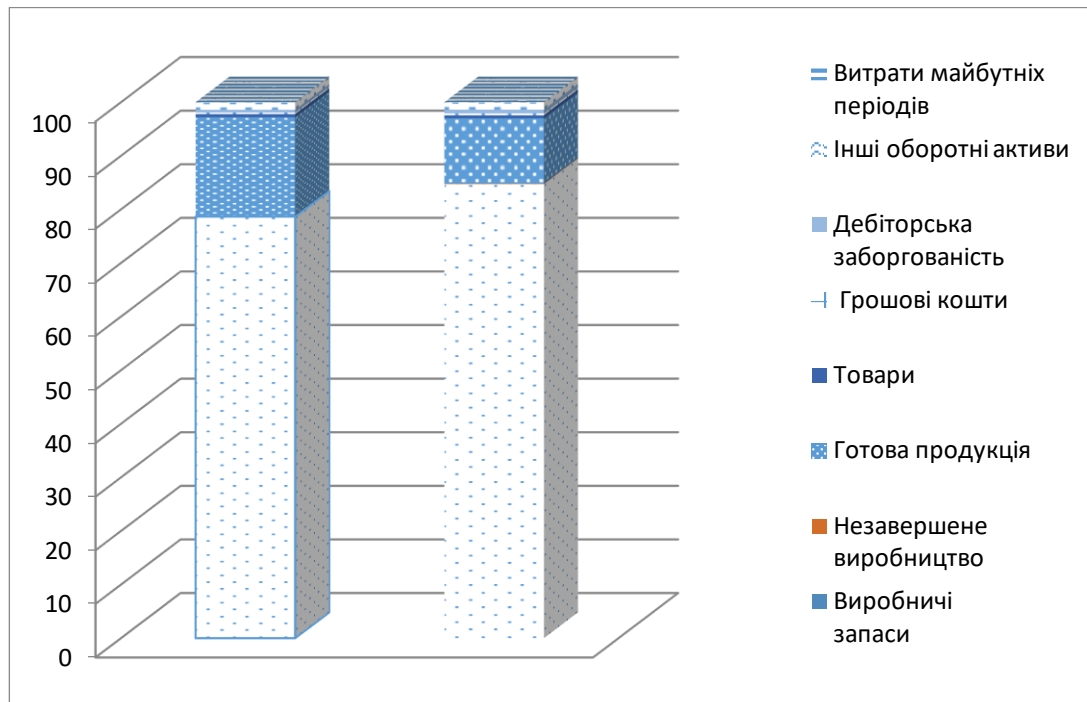

Рис.2.1 Зміни у структурі оборотного капіталу за 2019-2020 рр., %

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП

Таким чином, на підставі даних рис. 2.1 ми бачимо, що найбільшу питому вагу у складі оборотних активів мали матеріальні засоби (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари) – 49,3% та 49,4% у 2019 і 2020 роках відповідно. Частка в динаміці збільшується - це відбувається на рівні загального збільшення оборотних активів.

У 2020 році у структурі оборотних активів відбулися зміни. Так, питома вага запасів збільшилася на 6,06%, грошові кошти в національній та іноземній валюті зросли на 11,00%, а величина дебіторської заборгованості збільшилася на 33,83%, інші оборотні активи зменшились на 0,6%.

Також слід оцінити структурні зрушення в оборотному капіталі ФОП Луценко Крістіна Олександрівна у 2020 році порівняно з 2019. Структурні зрушення виявляються зміною часток розподілу і вимірюються в процентних пунктах. Для оцінки інтенсивності структурних зрушень в цілому по оборотним активам, використаємо середнє лінійне відхилення часток.

Таблиця 2.4

**Інтенсивність зрушень у структурі оборотного капіталу
ФОП Луценко Крістіна Олександрівна**

№ з/п	Показники	У % до підсумку		Відхилення часток $ d_1 - d_0 $
		2020 d_0	2019 d_1	
1	Запаси	32,17	42,88	10,71
2	Витрати на рекламу	0,15	0,05	0,10
3	Готова продукція	15,37	6,16	9,21
4	Товари	0,32	0,29	0,03
5	Активи	48,01	49,39	1,38
6	Грошові кошти	0,24	0,18	0,06
7	Цінні папери	0,00	0,00	0,00
8	Дебіторська заборгованість	2,53	0,35	2,18
9	Інші оборотні активи	1,10	0,70	0,40
10	Витрати майбутніх періодів	0,11	0,00	0,11
11	Довгострокові фінансові інвестиції	0,00	0,00	0,00
12	У цілому оборотні кошти	100,00	100,00	24,18

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП

Лінійний коефіцієнт структурних зрушень в оборотних коштах підприємства становить $I_a = 24,18 : 10 = 2,418$ п.п., тобто структура оборотних коштів в 2020 р. відрізняється від структури 2019 р. в середньому на 24,18 п.п. в основному за рахунок зменшення обсягів готової продукції на 9,2% і дебіторської заборгованості на 2,2%, та збільшенням виробничих запасів 10,7%.

Для нормальної діяльності підприємства розмір запасів має бути оптимальним. Це означає, що підприємство повинно мати обґрунтовані розрахунки щодо їх потреби, налагоджені постійні канали з постачальниками,

які успішно виконують свої договірні зобов'язання, обґрунтовані норми матеріальних запасів для внутрішнього використання.

В компанії можуть існувати надлишкові запаси. Вони можуть створюватись і в результаті нагромадження через наявність неліквідних активів, і усвідомлено - у зв'язку з дефіцитом, постійним підвищенням цін тощо. Якщо надлишкові запаси є неліквідними, то відбувається заморожування капіталу, якщо це нагромадження через дефіцит чи зростання цін, то з часом такі запаси втрачають свої споживчі риси, їхня якість знижується, що негативно впливає на перебіг та результати діяльності компанії.

Недостатній обсяг оборотного капіталу також негативно позначається на фінансовому стані. Зменшення вкладання коштів у запаси призводить до дефіциту окремих їх видів, збої у ритмічності роботи.

Надлишок або нестача запасів можуть виникати в результаті:

- наявності помилок у розрахунку їх планової потреби;
- перевитрачання цих засобів, значного відхилення фактичних витрат від планових;
- значного відхилення фактично отриманого їх обсягу від розрахункового;
- невиконання постачальниками договірних зобов'язань.

У процесі аналізу визначається норма середнього запасу кожного з виду матеріалів у днях. Фактичний середній запас у днях за основними видами запасів порівнюють із нормативним, встановлюють відхилення, з'ясовують його причини і вживають заходів щодо скорочення або поповнення запасів, необхідних для успішної роботи організації. Норма запасу в днях по основних видах матеріалів коливається від 5 до 10 днів, що перебуває в межах галузевої норми та пояснюється специфікою організації.

Основними показниками формування ефективної структури оборотного капіталу є частка власних та залучених коштів у фінансових ресурсах

організації, іншими словами, співвідношення між власними та залученими коштами на певну дату (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Структура джерел формування оборотного капіталу ФОП Луценко
Крістіна Олександрівна у 2019-2020 рр., на початок року, %**

з/ п	Джерело	2019		2020	
		тис.грн	у %	тис.грн	у%
1	Власні джерела	24362,0	1,5	22494,0	5,2
2	Кредити банків	6600,0	6,6	8734,0	7,5
3	Кредиторська заборгованість	8714,0	1,9	18595,0	7,3
4	Разом	39676,0	100,0	49823,0	100,0

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП

В існуючих умовах господарювання оборотні кошти ФОП Луценко Крістіна Олександрівна як і інших організацій, в основному створюються за рахунок власних коштів та кредиторської заборгованості, що відображено у фактичній структурі джерел формування оборотних коштів.

З табл. 1.5 видно, що найбільшу питому вагу серед джерел фінансування оборотних коштів мають власні джерела фінансування у 2019-2020 роках (61,4% та 45,2% відповідно) та кредиторська заборгованість переважає на початок 2021 року – 44,5%. Таке стрімке зростання обсягу кредиторської заборгованості можна пояснити взаємними неплатежами з контрагентами за товари, роботи і послуги.

Далі розглянемо розподіл оборотного капіталу між сферами надання послуг й обігу. Початкові дані візьмемо на початок 2019, 2020, і 2021 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Розподіл оборотного капіталу ФОП Луценко Крістіна
Олександрівна між сферами надання послуг та обігу**

Період	Оборотний капітал тис. грн.	Питома вага оборотного капіталу, у %	
		Надані послуги	Обіг
2019 рік	30420,0	47,9	52,1
2020 рік	52675,0	49,4	50,6
2021 рік	50650,0	49,3	50,7

Джерело: складено автором на основі внутрішніх документів підприємства

На підставі даних табл. 2.6 можемо сказати, що на підприємстві спостерігається тенденція до зростання питомої ваги оборотного капіталу у сфері обігу та зменшення у сфері надання послуг. Проте така тенденція не є значною, тому оборотні кошти ФОП Луценко Крістіна Олександрівна розподілені пропорційно й еквівалентно товарним і грошовим потокам.

Отже, оборотний капітал займає значну питому вагу в загальній сумі майна ФОП Луценко Крістіна Олександрівна, зокрема менш ліквідні активи – запаси, товари. Серед джерел фінансування оборотного капіталу переважають власні джерела у 2019-2020 рр. і кредиторська заборгованість на початок 2021 р. Тенденція до зростання питомої ваги оборотного капіталу у сфері обігу є незначною, тому активи ФОП Луценко Крістіна Олександрівна розподілені пропорційно й еквівалентно товарним і грошовим потокам.

2.2. Особливості управління формуванням та використанням оборотного капіталу підприємства

Для досягнення максимально ефективного рівня використання оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. необхідно розробити комплексну цільову програму управління своїми оборотними активами. Цільовим

напрямок політики управління оборотним капіталом є визначення об'єму та структури оборотних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової стабільної господарської та ефективної фінансової діяльності підприємства.

Напрямки покращення використання оборотним капіталом полягають у наступному:

1. Оптимізації розміру оборотного капіталу, що обслуговує господарські потреби ФОП Луценко К. О.

Оскільки фінансові ресурси надаються на платній основі, ФОП Луценко К. О. зацікавлений у скороченні потреб з метою мінімізації витрат на їх залучення та подальше використання. Це досягається шляхом: планування потреби медичного центру в формуванні оборотних активів, нормування обсягів окремих груп оборотних активів, контролю за виконанням планів і нормативів та організації роботи по виявленню можливостей скорочення потреби в оборотних активах [29, с. 109].

В ході дослідження було встановлено, що у ФОП Луценко К. О. не здійснюється нормування його оборотних активів. Для покращання якості управління оборотними активами доцільно запровадити систему нормування, яка передбачає визначення оптимальних обсягів обігових коштів на підприємстві.

Норма оборотних активів, авансованих в сировину, основні матеріали і покупні напівфабрикати, визначається як добуток одноденних витрат сировини (В) на норму оборотних активів (n).

По даним відділу постачання ФОП Луценко К. О. розрахуємо норматив оборотних активів в запасах сировини, основних матеріалів і покупних напівфабрикатів на прикладі товарів обігу:

$$B = 19,45 \text{ тис.грн.}, n = 97 \text{ днів}$$

$$M = 19,45 \times 97 = 1886,65 \text{ тис.грн.}$$

2. Нормування дебіторської заборгованості.

Слід зазначити, що важливе значення також має визначення можливої суми фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість по товарному і споживчому кредиту [32, с.47-48].

Здійснимо розрахунок нормування дебіторської заборгованості по ФОП Луценко К. О. на 2021 рік.

$$Ндз = (16073,6 \times 0,9 \times (30 + 10)) / 360 = 1607,36_{\text{тис.грн}}$$

Отже, ФОП Луценко К. О. необхідно 1607,36 тис. грн. інвестувати в 2021 році в дебіторську заборгованість.

Оцінка планового періоду погашення відповідних видів дебіторської заборгованості може здійснюватися на основі проведення аналізу або методом прямого розрахунку (як середньозважений період погашення, що буде мати місце). Останній варіант реалізується при незначних обсягах формування заборгованості та передбачає наявність інформації про термін погашення заборгованості кожним дебітором організації або групою дебіторів.

3. Нормування грошових коштів.

Особливе місце у плануванні оборотних коштів медичного центру займає визначання потреби в грошових коштах, адже вони повинні бути оптимально сплановані товариством, щоб в достатній мірі забезпечити його господарську діяльність, і не осідати на банківських рахунках [25, с.19]. Для цього розрахуємо наступну таблицю 2.7 даними на 1 січня кожного року.

Отже, для успішної діяльності ФОП Луценко К. О. у 2019 році потрібно як мінімум 33036,18 тис. грн. При цьому ця потреба зростає у 2020 році і склала 45240,35, і під впливом початкових кризових явищ зменшується у 2021 році до 44531,7 тис.грн. 4. Потреба у формуванні запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів (ШЗП) розраховується на основі інформації про кількість робочих місць, чисельність робітників, вартість ШЗП для оснащення одного робочого місця або робітника з урахуванням існуючого порядку

бухгалтерського обліку та відображення обліку ШЗП (запаси ШЗП утворюються в розмірі 50% від вартості придбання необхідних матеріальних обігових активів, які в поточному періоді не списані на витрати обігу).

Таблиця 2.7

**Розрахунок мінімально необхідної суми грошових коштів ФОП
Луценко К. О. на 2021 рік**

№ п/п	Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	Операційні витрати	51300,6	76908,6	71250,5
2	Обсяг наданих послуг	50020,10	77366,9	70255,3
3	Середній залишок грошових коштів та дебіторської заборгованості	32771,9	45321,7	43432,1
4	Обертання грошових коштів, разів (ряд2: ряд3)	1,52	1,7	1,6
5	Мінімальна необхідна сума грошових коштів (ряд1: ряд4)	33750,4	45240,35	44531,7

Джерело: складено та розраховано автором на основі балансу підприємства

Практика подібних організацій свідчить про відсутність науково обгрунтованої політики щодо управління запасами. Можливі ситуації, коли матеріали і комплектуючі закуповують заздалегідь на кілька місяців, через побоювання керівництва щодо можливого їхнього подорожчання чи стабільності майбутніх поставок. Це призводить до вилучення коштів з обороту, неможливості вчасно розрахуватися за поточним зобов'язанням. З іншого боку, можлива ситуація, коли відсутність тих чи інших матеріалів порушує ритмічність діяльності організації. В обох випадках це призводить до великих матеріальних і фінансових збитків [18, с.173-175].

ФОП Луценко К. О. впродовж трьох місяців, тобто кварталу, щотижня закупає товари.

Для визначення оптимальної партії закупки скористуємося наступною формулою:

$$Q_{\text{опт}} = \sqrt{\frac{2F \times S}{FC \times A}},$$

(2.1)

де: F – постійні витрати у розрахунку на одну партію;

S – загальна кількість одиниць продукції, яку закупають за даний проміжок часу;

A – кількість натуральних одиниць середніх залишків;

C – відсотковий показник змінних витрат;

Ця формула за міжнародною практикою має назву модель EOQ. Вона дає змогу визначити обсяг партії закупленої сировини, виходячи з рівня постійних та змінних витрат, що склалися. Зробимо це і для ФОП Луценко К. О.

$$Q_{\text{опт}} = \sqrt{\frac{2 \times 0,550 \times 60}{0,072 \times 10}} = 6,5$$

Таким чином, враховуючи рівень постійних і змінних витрат на придбання та зберігання оборотних товарів, оптимальною є закупівля партії. Отже, це слід проводити один раз на 37 днів $((24,7 / (12 \times 20)) \times 360)$.

На основі вищепідрахованих даних проведемо розрахунок оптимального залишку грошових коштів за моделлю Баумоля-Тобіна для ФОП Луценко К. О.

У моделі Баумоля-Тобіна передбачається, що ФОП Луценко К. О. підтримує прийнятний рівень ліквідності та оптимізує свої товарні запаси.

Згідно моделі, починає працювати, маючи максимально прийнятний (доцільний) для нього рівень ліквідності. Далі по мірі роботи рівень ліквідності скорочується. Всі кошти, що надходять, вкладають в короткострокові високоліквідні цінні папери.

Згідно цій моделі для визначення оптимального залишку грошових коштів можна використовувати модель оптимальної партії замовлення (EOQ):

$$C = \frac{\sqrt{2FT}}{r}, \quad (2.2)$$

де C – оптимальна сума грошових коштів;

F – фіксовані витрати за купівлею-продажем цінних паперів або обслуговування позики;

T – річна потреба в коштах, необхідних для підтримки поточних операцій;

r – величина альтернативного доходу (процентна ставка короткострокових ринкових цінних паперів).

Визначимо оптимальний залишок коштів за моделлю Баумоля-Тобіна для ФОП Луценко К. О., якщо запланований обсяг грошового обігу склав 24 000 тис. грн., витрати по обслуговуванню однієї операції поповнення коштів – 80 грн., рівень втрат альтернативних доходів при зберіганні коштів – 10%. За формулою (2.2) розрахуємо верхню межу залишку грошових коштів організації:

$$C = \sqrt{\frac{2 \times 24000 \times 0,08}{0,1}} = 195,95 \text{ тис. грн.}$$

При використанні даної моделі для ФОП Луценко К. О., враховують ряд обмежень:

1) на даному відрізку часу потреба організації в грошових коштах постійна, її можна спрогнозувати;

2) всі кошти, що надходять від реалізації продукції організація вкладає в короткострокові цінні папери. Як тільки залишок грошових коштів падає до неприйнятно малого рівня, організація продає частину цінних паперів;

3) постійними, а отже, і планованими вважаються надходження і виплати організації, що дозволяє обчислити чистий грошовий потік;

4) піддається розрахунку рівень витрат, пов'язаних з перетворенням цінних паперів та інших фінансових інструментів у готівку, а також втрати від упущеної вигоди у вигляді процентів за передбачувані вкладення вільних коштів.

Середній залишок грошових коштів ФОП Луценко К. О. складе 97,98 тис. грн. (195,95/2).

Графічно модель Баумоля-Тобіна для ФОП Луценко К. О. виглядає

Залишок грошових

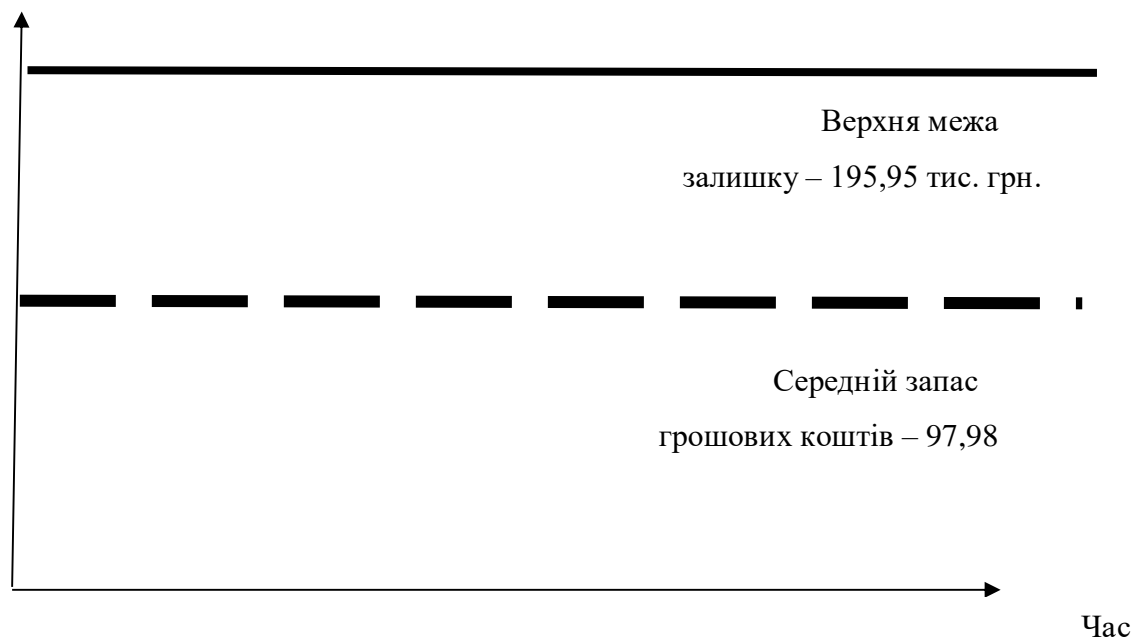

Рис. 2.3. Графік зміни залишку коштів на розрахунковому рахунку (модель Баумоля-Тобіна)

Джерело: складено та розраховано автором на основі балансу ФОП Луценко К. О.

Розглянутий випадок найпростіший і на ФОП Луценко К. О. виникають ті чи інші проблеми з постачанням сировини і матеріалів, створюються резервні запаси матеріалів, постачання партії матеріалів здійснюється у кілька етапів протягом якогось проміжку часу.

Відтак, раціональне розміщення та ефективне використання оборотних активів в умовах ринкової економіки є одним з центральних завдань ФОП Луценко К. О. Успішне його виконання може бути досягнуто шляхом:

- збільшення обсягів діяльності і прибутку при одночасному прискоренні оборотності оборотного капіталу;
- абсолютного і відносного збільшення власного оборотного капіталу у формуванні оборотного капіталу;
- раціонального використання власного оборотного капіталу, недопущення його вилучення в необоротні активи, прострочену і нереальну до стягнення дебіторську заборгованість тощо.

Практичне впровадження запропонованих завдань по оптимізації джерел формування оборотного ФОП Луценко К. О. дозволить максимально ефективно використовувати власні ресурси для забезпечення стабільної фінансової діяльності.

2.3. Аналіз показників ефективності використання оборотного капіталу підприємства

Для визначення ефективності використання оборотних коштів ФОП Луценко К. О. необхідно розрахувати показник оборотності й період оборотності оборотного капіталу і одержані показники зіставити з попередніми періодами (табл. 2.8).

Оборот капіталу виражає кількість повних обертів капіталу, тобто у випадку аналізованого підприємства - оборотний капітал протягом 2019 року зробив 7,4 оберти, а протягом 2020 - лише 4,2.

Таблиця 2.8

**Динаміка показників оборотності оборотного капіталу ФОП
Луценко за 2019-2020 рр., тис. грн.**

№ з/п	Показники	2019	2020	Ланцюгові абсолютні прирости	
				2019	2020
1	Виручка від наданих послуг	17806,00	13662,00	-30556,00	-4144,00
2	Середній залишок оборотних коштів	2392,00	3243,20	643,70	850,00
3	Оборотність оборотного капіталу (p1/p2)	7,44	4,21	-20,22	-3,23
4	Тривалість обороту капіталу (360/p3)	48	85	35	37

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства.

Уповільнення оборотності свідчить про неефективне використання оборотного капіталу. В результаті уповільнення оборотності не відбувається вивільнення коштів з обороту, тобто з тими ж оборотними засобами підприємство випускає менше продукції й викликає додаткове їх залучення в господарський оборот.

За допомогою такого ж відношення реалізованої продукції до середніх залишків оборотних коштів, можна зробити висновок, що на 1 грн. оборотних коштів припадає 7,4 грн реалізованої продукції у 2019 році, і тільки 4,2 грн. у 2020.

Тривалість оборотного капіталу у днях найбільш наочно характеризує швидкість оборотності коштів. Це значить, що капітал ФОП Луценко К. О. зробив повний кругооборот за 48

днів у 2019 році і за 85 у 2020 році, відповідно до розрахунків представлених у табл. 2.8.

Таким чином, із 2019 по 2020 р. спостерігається зменшення кількості оборотів, що здійснюються оборотним капіталом, а також збільшення тривалості його обороту. Із 2019-2020 рр. відбувається зменшення кількості оборотів на 3, що здійснюється оборотним капіталом, і збільшення тривалості його обороту на 37 днів.

Такі результати негативно позначаються на діяльності підприємства і говорять про неефективне використання оборотного капіталу.

За допомогою формули 1 (Додаток Г) можна визначити, до чого призвела тенденція до скорочення оборотності коштів і зростання тривалості обороту:

$$V_{2019} = 24167,0 \times (48-13) / 365 = 2316,8 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, уповільнення оборотності оборотних коштів у 2019 році на 35 днів привело до акумуляції в оборотному капіталі на суму 2316,8 тис. грн.. А оскільки оборотність у 2019 році складала 7,4 то сума, на яку зменшиться величина оборотних активів медичного центру, складе:

$$2316,8 \times 7,4 = 17144,4 \text{ тис.грн.}$$

Аналогічно розраховується сума зменшення оборотних коштів і в 2020 році:

$$V_{2020} = 16402,00 \times (85-48) / 365 = 1662,7 \text{ тис. грн.}$$

Отже, уповільнення оборотності оборотних коштів у 2020 р. на 37 днів вимагає залучення додаткових коштів в оборот на 1662,7 тис. грн. А оскільки на той момент оборотність складала 4,2, то сума додаткових залучень за весь рік складатиме:

$$1662,7 \times 4,2 = 6983,2 \text{ тис. грн..}$$

Для обчислення оборотності того чи іншого елемента оборотного капіталу, необхідно відповідні коефіцієнти оборотності перевести в дні,

наприклад коефіцієнт оборотності запасів розраховується за формулою 2 (Додаток Г).

Коефіцієнт оборотності запасів дає можливість встановити швидкість обороту запасів для забезпечення виконання завдання з продажу (реалізації) готової продукції (товарів, робіт, послуг) [9, с. 160-162]. Чим більше значення цього коефіцієнта, тим вищий рівень оборотності запасів, що позитивно відображається на забезпеченні обсягу реалізації продукції.

Звідси коефіцієнт оборотності запасів дорівнює:

$$K_{\text{ОБ.ЗАП.}}(2019) = \frac{8029}{9762} = 1,84;$$

$$K_{\text{ОБ.ЗАП.}}(2020) = \frac{21750}{15196} = 1,43.$$

Розділивши кількість днів звітного періоду року на коефіцієнт оборотності запасів, одержимо кількість днів, необхідну на один оборот запасів.

$$\text{Оборотність запасів (2019)} = \frac{365}{1,84} = 198 \text{ днів.}$$

$$\text{Оборотність запасів (2020)} = \frac{365}{1,43} = 255 \text{ днів.}$$

Звідси випливає, що для забезпечення поточного рівня реалізації продукції поповнення запасів медичного центру слід зробити через 198 днів у 2019 році та 255 у 2020.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки оборотів здійснено за рік коштами, вкладеними до розрахунків. Такий показник обчислюється як відношення загального обсягу реалізації продукції до середнього розміру дебіторської заборгованості (формула 3, Додаток Г).

$$K_{\text{ОБ.ДЕБ.ЗАБОРГ.}}(2019) = \frac{17806}{(151 + 613 + 62 + 771)} = 11,14;$$

$$K_{\text{ОБ.ДЕБ.ЗАБОРГ.}}(2020) = \frac{13662}{(161+1526+117)} = 7,57.$$

За допомогою цього показника можна розрахувати так званий період інкасації, тобто час, протягом якого дебіторська заборгованість обернеться на грошові кошти. Для цього тривалість звітнього періоду розділимо на коефіцієнт оборотності. Такий період інкасації, тобто час очікування підприємством одержання грошей від дебіторів, становитиме 33 дні у 2019 році та 48 днів у 2020 році.

Оборотність грошових коштів визначається за формулою 4 (Додаток Г). Цикл обороту коштів ФОП Луценко К. О. складає 50 днів у 2019 році та 62 у 2020. Звідси оборотність коштів у 2019 році складає 7,3, в 2020 – 5,8.

Для детального аналізу стану оборотних активів розрахуємо та проаналізуємо наступні показники фінансової стійкості і стабільності підприємства за 2019-2020 роки:

1. Коефіцієнт забезпечення власним капіталом;
2. Коефіцієнт закріплення обігових коштів;
3. Коефіцієнт вивільнення коштів з обороту;
4. Коефіцієнт маневреності власних обігових коштів;
5. Коефіцієнт забезпечення запасів власними обіговими коштами;
6. Коефіцієнт покриття запасів;
7. Оборотність активів, коефіцієнт трансформації; [53, с.39].

Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом, який розраховується як співвідношення власних оборотних засобів (власний капітал за вирахуванням суми необоротних активів) та оборотних активів і показує можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Значення коефіцієнта має відповідати межах, які є прийнятими для галузі підприємства. Для наочності зобразимо результати розрахунків коефіцієнта забезпечення власним оборотним капіталом на рис. 2.4.

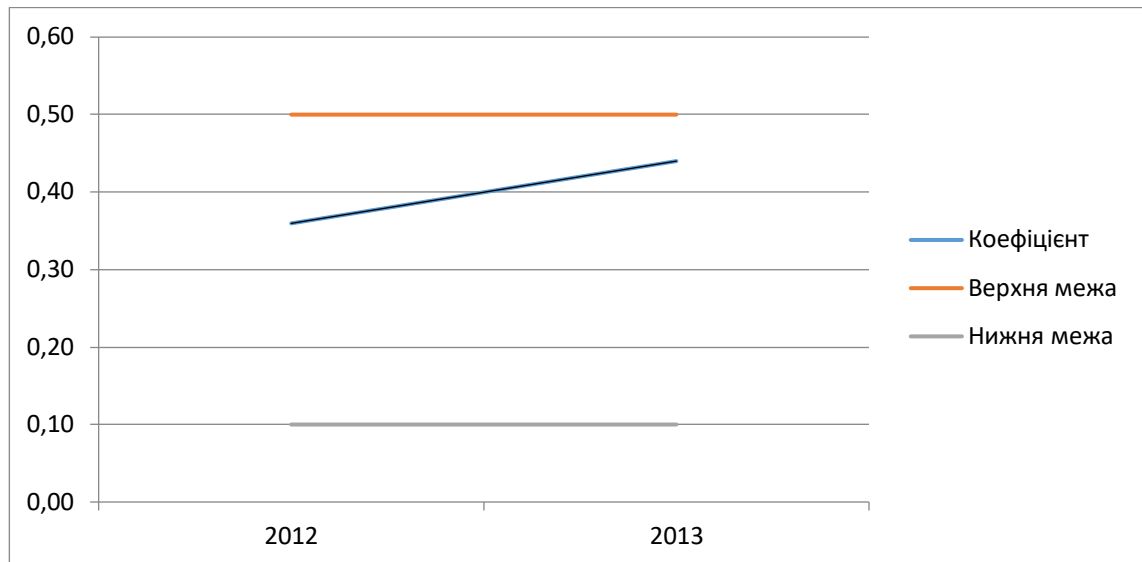

Рис. 2.4 Динаміка коефіцієнта забезпечення власним капіталом ФОП Луценко К. О. за 2019-2020 рр.

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП Луценко К. О.

Значення коефіцієнта в кожному з періодів знаходилося у рекомендованих межах 10-50%. Тобто у 2019 році медичний центр забезпечував свою діяльність власним капіталом на 36%, а у 2020 році вже на 44%. Це можна пояснити значним збільшенням виробничих запасів (від 7633 тис. грн. у 2019 році до 21750 тис.грн. у 2020) та зменшенням на 74,1% витрат майбутніх періодів (з 85 до 22 тис. грн.) Загалом спостерігається тенденція до підвищення коефіцієнта, за 2 роки у середньому він ріс на 10,2%.

Далі розглянемо такі коефіцієнти ефективності використання оборотних коштів, як коефіцієнт закріплення, коефіцієнт вивільнення засобів з обороту, маневреності власних оборотних коштів, коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Динаміка коефіцієнтів ефективного використання оборотних
коштів ФОП Луценко К. О. за 2019-2020 рр.**

№ з/п	Показники	2019	2020.
1	Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	0,099	0,198
2	Коефіцієнт вивільнення коштів з обороту	0,036	0,035
3	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,006	0,004
4	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами запасів оборотними	0,841	0,661

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП Луценко К. О.

В цілому, спостерігається тенденція до зростання коефіцієнта закріплення, через зниження коефіцієнта оборотності оборотних коштів, кожного року він зростав на 8,3% в середньому. Тобто, на одиницю продукції у вартісному вигляді припадало 0,198 тис. грн. оборотних активів ФОП Луценко К. О. у 2020 році.

Коефіцієнт вивільнення засобів з обороту визначає відношення вивільнених коштів з обороту до середньої величини обігових коштів; показує частку вивільнених з обороту коштів в середній вартості обігових коштів. Зменшення коефіцієнта вивільнення засобів з обороту свідчить про менш ефективне використання обігових коштів. Частка вивільнених коштів з обороту на медичний центр складає 3,6% у 2019 році та 3,5% у 2020 році. В середньому відбувається несуттєве зниження коефіцієнта - на 0,14% за період. В цілому, значення коефіцієнта можна вважати стабільним.

Коефіцієнт маневреності показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться в мобільній формі, що дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами, частку абсолютно ліквідних активів у власних оборотних коштах. Деякі автори вважають оптимальним значення цього показника рівним 0,5 [63]. Щодо цього показника на аналізованому підприємстві, він становив у 2019 році 0,006% а у 2020 році зменшився до 0,004%. В загальному спостерігається тенденція до зниження коефіцієнта, кожного періоду він знижувався на 10%.

Рівень показника забезпеченості матеріальних запасів власними оборотними коштами оцінюється насамперед в залежності від стану матеріальних запасів. Якщо їх величина значно перевищує обумовлену потребу (як 2019 та 2020 роках), то власні оборотні кошти можуть покривати лише частину матеріальних запасів, тобто показник буде менше одиниці (0,841 та 0,661 відповідно). Навпаки, при недостатності у підприємства матеріальних запасів для безперервного здійснення діяльності, показник може бути вище одиниці - хоча це не свідчить про стабільний фінансовий стан підприємства. Спостерігається тенденція до зниження коефіцієнта, кожного періоду він знижувався на 31,5 п.п. і це явище можна пояснити різким збільшенням обсягу запасів на 65% - з 7633,00 тис.грн. у 2019 році до 21750 тис.грн у 2020 р.

Варто проаналізувати значення коефіцієнтів покриття запасів, трансформації, маневреності робочого капіталу, оборотності готової продукції з метою визначення ефективності використання оборотних коштів ФОП Луценко К. О. Розрахунки динаміки коефіцієнтів ефективності представлені у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка коефіцієнтів ефективного використання оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. за 2019-2020 рр.

з/п	Показник	2019	2020
1	Коефіцієнт покриття запасів	0,45	0,43
2	Коефіцієнт трансформації коштів	0,26	0,19
3	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	1,16	8,68
4	Коефіцієнт оборотності готової продукції	3,81	3,45

Джерело: складено та розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт покриття запасів показує скільки коштів, що вкладені в запаси, припадає на одиницю сукупних коштів (власних, довго- та короткострокових зобов'язань). Тобто у 2020 році на одиницю сукупних коштів медичного центру припадає 43,4% коштів вкладених в запаси. Коефіцієнт на ФОП Луценко К. О. у 2019 році становив 0,45 і зменшився на 0,02% до 2020 року. Усі два роки значення цього показника є меншим за одиницю, тому поточний фінансовий стан є недостатньо стійким. В цілому прослідковується тенденція до незначного зменшення коефіцієнта покриття запасів.

Коефіцієнт трансформації визначає скільки отримано чистої виручки від реалізації послуг на одиницю коштів, інвестованих в активи. У 2019 році чистої виручки було отримано на одиницю коштів активів у 1,4 рази більше ніж у 2020 році (0,260 проти 0,194). Коефіцієнт трансформації ФОП Луценко К. О. має чітко виражену тенденцію до спадання – на 27,7% за період.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємством, визначає частку матеріальних виробничих активів у власних оборотних коштах підприємства.

У 2019 році коефіцієнт маневреності становив 1,161 і зріс до 2020 року у 5,4 раз. В цілому коефіцієнт за два роки задовольняє нормативному значенню, тобто більше 0,5. Це значить, що активи ФОП Луценко К. О. доволі мобільні, матеріальні виробничі активи займають значну частину в оборотних коштах медичного центру.

Коефіцієнт оборотності наданих послуг ФОП Луценко К. О. у 2019 році становив 3,812, а в 2020 році вже 3,458, тобто менше у 0,9 раз. Таке зниження коефіцієнта можна пояснити зменшенням чистого доходу у 2020 році порівняно з 2019 на 34700 тис. грн., і зменшенням обсягу наданих послуг у 2020 році на 556 тис. грн. Частка чистої виручки зменшується, як і коефіцієнт оборотності послуг.

На основі вище підрахованих даних проведемо аналіз рентабельності оборотних активів ФОП Луценко К. О. за моделлю Дюпона. Модель Дюпона є модифікованим факторним аналізом, що дозволяє визначити, за рахунок яких чинників відбувалася зміна рентабельності. В основі факторної моделі у вигляді деревовидної структури – показник рентабельності власного капіталу, а ознаки – характеризують чинники господарської та фінансової діяльності організації [27, с. 166]. Як показник ефективності використання оборотних активів, рентабельність є індикатором якості управління, здатності генерувати прибуток для формування необхідної суми власного оборотного капіталу, що є основою раціонального фінансування оборотних активів медичного центру.

На основі формули Дюпона можна стверджувати, що основних факторів першого порядку є два: зміна рентабельності реалізованої продукції та зміна оборотності оборотних активів. У свою чергу два ці фактори є складними і можуть бути деталізовані до елементних (рис. 2.5)

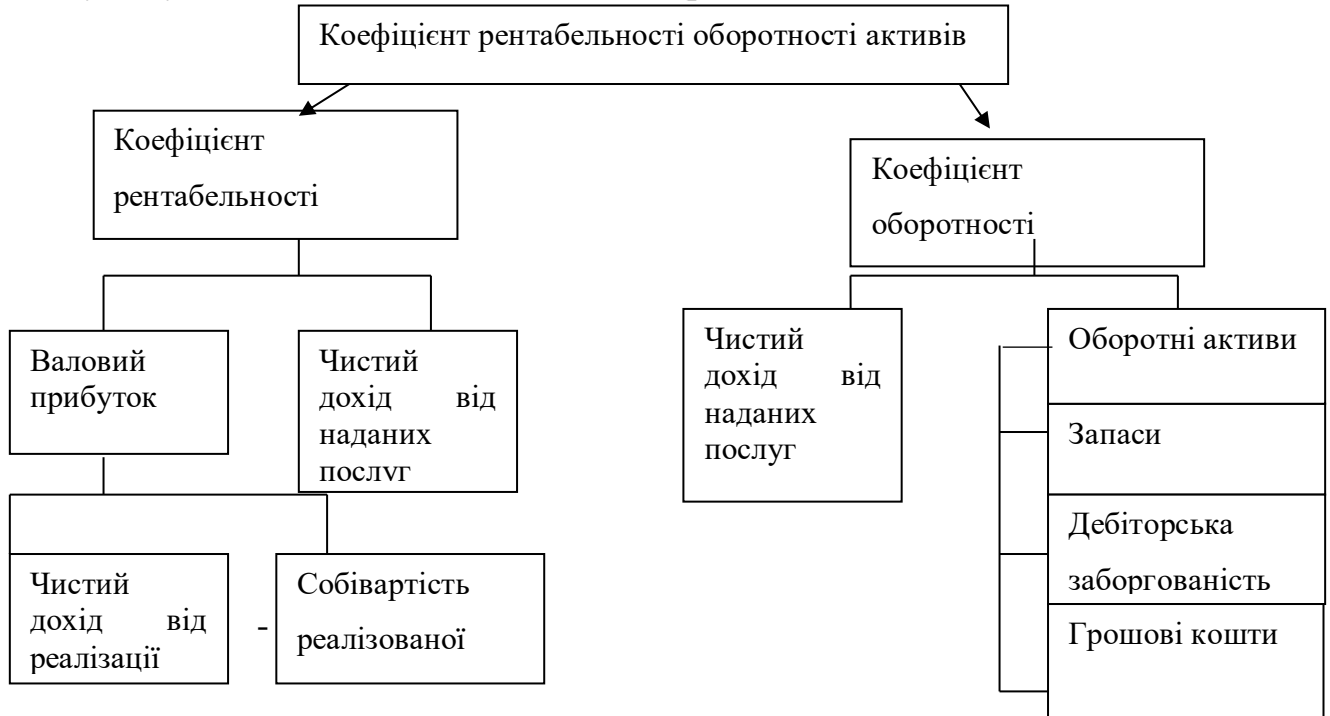

Рис.2.5 Структурно-логічна модель впливу факторів на коефіцієнт рентабельності оборотних активів **ФОП Луценко К. О.**

Джерело: складено автором на основі джерела [26]

Найбільш важливу роль у формуванні прибутку відіграє обсяг реалізованої продукції, який у нашому випадку відіграє дохід від реалізації. У зв'язку з цим доцільно вивчити його вплив обсягу реалізації на зміну рентабельності оборотних активів.

$$P_{OA} = \frac{Pr}{ЧД} \times \frac{ЧД}{OA}, \quad (2.2)$$

де P_{OA} - рентабельність оборотних активів; Pr – валовий прибуток від реалізації продукції; $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції; OA - оборотні активи [35, с.73].

За даною формулою підраховуємо коефіцієнти рентабельності оборотних активів, враховуючи існуючі обсяги реалізації та отримуємо 0,06 у 2019 році та 0,02 у 2020 р.

Для визначення величини впливу факторів на приріст результативного показника використано спосіб пропорційного поділу оскільки необхідно обчислити вплив на відхилення за результативним показником багатьох факторів. Розрахунок виконується таким чином:

$$\begin{aligned}\Delta y_a &= (\Delta y_{\text{заг}} / \Delta a + \Delta b + \Delta c + \dots + \Delta n) \times \Delta a; \\ \Delta y_b &= (\Delta y_{\text{заг}} / \Delta a + \Delta b + \Delta c + \dots + \Delta n) \times \Delta b;\end{aligned}\quad (2.3)$$

$$\begin{aligned}\Delta y_c &= (\Delta y_{\text{заг}} / \Delta a + \Delta b + \Delta c + \dots + \Delta n) \times \Delta c; \\ \Delta y_n &= (\Delta y_{\text{заг}} / \Delta a + \Delta b + \Delta c + \dots + \Delta n) \times \Delta n, \text{ де}\end{aligned}$$

$\Delta a, \Delta b, \Delta c, \Delta n$ - приріст результативного показника (функції) за рахунок впливу відповідно до фактора a, b, c, n .

Вихідна інформація для розрахунку представлена у табл. 2.11. Коефіцієнти підраховані на основі структурно-логічної моделі впливу факторів на коефіцієнт рентабельності. Використовуючи показники табл. 2.10, розраховуємо рівень впливу факторів першого порядку на зміну коефіцієнта рентабельності оборотних активів ФОП Луценко К. О. Коефіцієнти для факторів мають малу значущість, тому вони переведені у відсотки.

1. Зміна коефіцієнта рентабельності наданих послуг:

$$-37,9 / (-10,0 + (-320,0)) \times (-10,0) = - 1,15.$$

2. Зміна коефіцієнта оборотності оборотних активів:

$$-37,9 / (-10,0 + (-320,0)) \times (320,0) = - 36,8.$$

$$\text{Перевірка: } - 1,15 + - 36,8 = -37,9.$$

Таблиця 2.11

Вихідна інформація для розрахунку впливу факторів на рентабельність оборотних активів ФОП Луценко К. О.

№ з/п	Показники	2019 р.	2020 р.	Абсолютні відхилення 2019/2020 рр.
1	Чистий дохід від реалізації послег, тис.грн.	17806	13662	-4144
2	Собівартість наданих послуг, тис.грн.	18029	15196	-2833
3	Валовий прибуток, тис.грн.	-223	-1534	-1311
4	Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн.	11432	23629	+12197
4.1	Запасів	9762	21750	+11988
4.2	дебіторської заборгованості	1597	1804	+207
4.3	грошових коштів	73	75	+2
6	Коефіцієнт прибутковості оборотних активів	-0,093	0,472	-0,379
7	Коефіцієнт прибутковості реалізованих послуг	-0,013	0,112	-0,100
	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	7,4	4,2	-3,2
8	Коефіцієнт оборотності запасів	1,84	1,43	-0,41
9	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	11,14	7,57	-3,57
10	Коефіцієнт оборотності грошових коштів	7,3	5,8	-1,5

Джерело: складено та розраховано автором на основі балансу та фінансової звітності підприємства

На зміну коефіцієнта оборотності оборотних активів впливали такі фактори другого порядку:

- зміна доходу від реалізації послуг: $-36,8/(-4144+12197) \times -4144 = 18,9$;
- зміна суми оборотних активів: $-36,8/(-4144+12197) \times 12197 = -55,7$;

Перевірка: $18,9 + (-55,7) = -36,8$.

На зміну суми оборотних активів впливала зміна:

- запасів: $-55,7 / (11988 + 207 + 2 - 2) \times 11988 = -54,7$.
- дебіторської заборгованості: $-55,7 / (11988 + 207 + 2 - 2) \times 207 = -0,95$.
- грошових коштів: $-55,7 / (11988 + 207 + 2 - 2) \times 2 = -0,009$.
- інших оборотних активів: $-55,7 / (11988 + 207 + 2 - 2) \times -2 = 0,009$.

Перевірка: $-54,7 + (-0,95) + (-0,009) + 0,009 = -55,7$.

На зміну коефіцієнта рентабельності реалізації послуг впливали такі фактори другого порядку:

- зміна прибутку від реалізації: $-1,15 / (-4144 + (-1311)) \times (-1311) = -0,26$.
- зміна виручки від реалізації: $-1,15 / (-4144 + (-1311)) \times (-4144) = -0,89$.

Перевірка: $-0,26 + (-0,89) = -1,15$.

На зміну валового прибутку від реалізації вплинули такі фактори:

- зміна виручки від реалізації: $-0,26 / (-4144 + (-2833)) \times (-4144) = -0,15$.
- зміна собівартості реалізованих послуг: $-0,26 / (-4144 + (-2833)) \times (-2833) = -0,11$.

Перевірка: $-0,15 + (-0,11) = -0,26$.

Отже, проведений аналіз факторів зміни рентабельності оборотних активів ФОП Луценко К. О. свідчить, що найбільший вплив на зменшення даного показника спричинив коефіцієнт оборотності оборотних активів (-36,8 п.п.). Зокрема, завдяки зміні суми оборотних активів медичного центру на -55,7 п. п., у тому числі запасів – 54,7 п.п., дебіторської заборгованості на 0,95 і грошових коштів на 0,009. Коефіцієнт рентабельності реалізації послуг причинив незначне зменшення (-1,15) коефіцієнта рентабельності оборотних активів.

Із проведеного аналізу ФОП Луценко К. О. зрозуміло, що середні залишки оборотного капіталу зросли з 1748, тис. грн. у 2019 році до 3243,2 тис. грн. у 2020.

Отже, провівши аналіз динаміки і структури оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. слід зазначити, що

кількість повних обертів оборотного капіталу становила 2019 року – 7,4 оборти, а протягом 2020 – лише 4,2. При цьому тривалість його обороту зростала з 48 днів у 2019 році до 85 днів у 2020 році. Слід додати, що оборотність грошових коштів ФОП Луценко К. О. пришвидшилась, а запасів і дебіторської заборгованості уповільнилась.

Коефіцієнт забезпечення підприємства власним оборотним капіталом ФОП Луценко К. О. практично в кожному з періодів знаходився у рекомендованих межах 10-50%. Спостерігається тенденція до зростання коефіцієнта закріплення, через зниження коефіцієнта оборотності оборотних коштів, кожного року він зростає на 8,3% в середньому. Тобто, на одиницю продукції у вартісному вигляді припадало 0,198 тис. грн. оборотних активів ФОП Луценко К. О. у 2020 році. Частка вивільнених коштів з обороту на медичний центр складає 3,6% у 2019 році та 3,5% у 2020 році. У 2020 році на одиницю сукупних коштів медичного центру припадає 43,4% коштів вкладених в запаси. Коефіцієнт покриття запасів ФОП Луценко К. О. зріс на 12,4% до 2020 року. Усі два роки значення цього показника є меншим за одиницю, тому поточний фінансовий стан підприємства є недостатньо стійким. У 2019 році чистої виручки було отримано на одиницю коштів активів у 3,7 рази більше ніж у 2020 році (0,750 проти 0,194).

Проведений факторний аналіз зміни рентабельності оборотних активів ФОП Луценко К. О. свідчить, що найбільший вплив на зменшення даного показника спричинив коефіцієнт оборотності оборотних активів -36,8 п.п.

Показники ефективності використання оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. є неоднозначними, що свідчить про необхідність створення можливостей для покращення оборотності капіталу та підвищення їх рівня.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ФОП ЛУЦЕНКО К. О.

3.1. Оптимізація джерел формування оборотного капіталу підприємства

Фінансове забезпечення формування оборотного капіталу є одним з основних факторів, що впливає на результати діяльності Центру. Оскільки недостатній рівень фінансування оборотних коштів може призвести до перебоїв у наданні послуг, що негативно вплине на ефективність основної діяльності і у ФОП Луценко К. О. виникнуть проблеми щодо виконання фінансових зобов'язань. Надлишок джерел фінансування оборотного капіталу сприяє формуванню понаднормативних виробничих запасів, вилученню оборотних коштів із господарського обігу, що також негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Теорія та практика фінансового менеджменту визначає три принципових підходи до фінансування оборотного капіталу підприємства: консервативний, помірний (компромісний) і агресивний [8, с. 19]:

Вибір моделі фінансування оборотного капіталу є ключовим моментом, оскільки вирішує дилему між рівнем ризику втрати ліквідності підприємства та рівнем рентабельності власного капіталу. Основними варіантами впливу на рівні ризиків є: мінімізація поточної кредиторської заборгованості; мінімізація сукупних джерел фінансування; максимізація капіталізованої вартості підприємства. Політика фінансування оборотного капіталу ФОП Луценко має бути спрямована на забезпечення такого обсягу активів, який відповідатиме потребам виробництва визначеного виробничою програмою, та за рахунок таких елементів власних та позикових коштів, що забезпечуватимуть належний рівень ліквідності та фінансової стійкості.

З метою забезпечення мінімальної вартості фінансових ресурсів, необхідних для поповнення обсягу оборотних активів ФОП Луценко К. О. було розроблено модель оптимального варіанту структури джерел фінансування оборотного капіталу підприємства (3.1):

$$Z = ОК_{пз} \times С_{пз} + ОК_{дз} \times С_{дз} + ОК_{в} \times С_{в} \rightarrow \min, \quad (3.1)$$

де Z – сукупна сума витрат на залучення капіталу; $ОК_{пз}$, $ОК_{дз}$, $ОК_{в}$ – сума оборотних активів, профінансованих за рахунок короткострокових, довгострокових позик та власного капіталу відповідно; $С$ – вартість джерел фінансування.

Основним критерієм ефективності політики фінансування оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. визначена мінімізація сукупних джерел фінансування. Отже, середньозважена вартість оборотного капіталу виступає цільовою функцією і прагне до мінімуму. З метою запобігання ризику втрати ліквідності необхідно встановити обмеження на значення коефіцієнту покриття (більше 1), який виступає основним критерієм достатності оборотних активів для задоволення поточних зобов'язань. Для забезпечення зростання рентабельності власного капіталу при зміні частки позикового капіталу, обмеженням необхідно установити значення ефекту фінансового важеля, яке має перевищувати значення попереднього періоду [9, с.134]. Отже, обмеженнями моделі є:

$$\begin{cases} ОК_{пз} + ОК_{дз} + ОК_{в} = ОК \\ \frac{ОК}{ОК_{пз}} \geq 1 \\ (1 - Inn) \times (ВРА - СЗВК) \times \frac{ПК}{ВК} \geq 1, \end{cases} \quad (3.2)$$

де $ОК$ – сума оборотних коштів за звітний період; $ВРА$ – валова рентабельність активів; $СЗВК$ – середньозважена відсоткова ставка за кредитами; $ВК$ – сума власного капіталу; $ПК$ – сума позикового капіталу.

Розробка політики фінансування оборотного капіталу здійснюється з урахуванням планової потреби в оборотних активах. Тому, доцільно застосовувати на практиці модель оптимізації джерел фінансування збільшення оборотного капіталу на суму приросту оборотних активів:

$$Z = OK_{nз} \times \left(1 + Inз \frac{T}{360}\right) + OK_{дз} \times \left(1 + Idз \frac{T}{360}\right) + OK_{в} \times \left(1 + Iv \frac{T}{360}\right) \rightarrow \min$$

$$\begin{cases} OK_{nз} + OK_{дз} + OK_{в} = OK \times k \\ \frac{OK \times k}{КП + OK_{nз}} \geq 1 \\ \frac{(1 - Inn) \times (BPA - I) \times (OK_{nз} + OK_{дз} + ПЗ + ДЗ)}{OK_{в} + BK} \geq 1, \end{cases} \quad (3.3)$$

де ПЗ – сума короткострокового позикового капіталу; ДЗ – сума довгострокового позикового капіталу; i – середньозважена відсоткова ставка за кредитами; T – термін, на який береться кредит; k – темп зростання виручки від реалізації продукції.

Практична апробація розробленої та обґрунтованої моделі передбачає проходження трьох етапів. На першому етапі визначаються вхідні параметри моделі оптимізації структури джерел фінансування оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. Так, визначено, що вхідними параметрами моделі є обсяги оборотних активів, власного капіталу, довгострокових зобов'язань, поточних зобов'язань, валова рентабельність активів, тривалість операційного циклу, темп зростання виручки від реалізації продукції, рентабельність власного капіталу.

В таблиці 3.1 представлено вхідні параметри для оптимізації джерел фінансування оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. на основі розробленої моделі.

Таблиця 3.1

Вхідні параметри для побудови моделі оптимізації джерел фінансування оборотного капіталу ФОП Луценко К. О.

Показник	Позначення	Значення
Оборотні активи, тис.грн	ОК	50559
Власний капітал, тис.грн.	ВК	14749
Рентабельність власного капіталу, тис.грн.	Ів	0,44
Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	ДЗ	3
Середньозважена відсоткова ставка за довгостроковими кредитами	Ідз	0,002
Поточні зобов'язання, тис.грн.	ПЗ	35947
Середньозважена вартість поточних зобов'язань	Іпз	0,1248
Короткострокові кредити банків, тис.грн.	-	8734
Вартість короткострокового кредитування	-	0,0378
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, тис.грн.	-	0
Середньозважена відсоткова ставка за довгостроковими кредитами	Ідз	0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис.грн.	-	18842
Вартість товарного кредитування	-	0,112
Поточні зобов'язання за розрахунками, тис.грн.	-	4385
Вартість поточних зобов'язань за розрахунками	-	0,021
Валова рентабельність активів	ВРА	0,246
Тривалість операційного циклу, днів	Т	198
Темп зростання виручки від реалізації продукції	К	0,76
Податковий коректор	(1-Іпп)	0,82

Джерело: складено та розраховано автором на основі балансу підприємства та [9, с.135]

Другий етап спрямований на розрахунок вартості залучених видів капіталу. Для розрахунку вартості залученого довгострокового капіталу необхідно враховувати умови кредитування, доступні для даного підприємства. З цією метою необхідно проаналізувати інформацію щодо відсоткових ставок за окремими кредитами наданими підприємству та розрахувати середньозважену ставку довгострокового кредитування. Оцінка вартості власного капіталу здійснюється за концепцією альтернативної вартості та розраховується як рентабельність власного капіталу. Оцінка вартості поточних зобов'язань

здійснюється на основі розрахунку середньозваженої вартості елементів поточних зобов'язань за формулою 3.4:

$$I_{пз} = \frac{ПЗ_{дк} \times I_{дз} + ПЗ_{кк} \times I_{кк} + ПЗ_{р} \times I_{р}}{ПЗ_{дк} + ПЗ_{кк} + ПЗ_{р}}, \quad (3.4)$$

де $ПЗ_{дк}$ - поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; $ПЗ_{кк}$ – короткострокові кредити банків; $I_{кк}$ – вартість короткострокового кредитування; $ПЗ_{р}$ – поточні зобов'язання за розрахунками; $I_{р}$ – вартість поточних зобов'язань за розрахунками. Вартість внутрішньої кредиторської заборгованості оцінюється з урахуванням сплачених підприємством штрафів та пені за її використання [8, с. 21].

Таблиця 3.2

Оптимізації джерел фінансування оборотного капіталу

Показник	Розрахунок показника	Вихідні значення	Результати розрахунку
Обмеження	$OK_{пз} + OK_{дз} + OK_{в} = OK \times K$	0	12274,16
	$\frac{OK \times K}{КП + OK_{пз}} \geq 1$	0,43	1,76
	$\frac{(1 - I_{пн}) \times (BPA - I) \times (OK_{пз} + OK_{дз} + ПЗ + ДЗ)}{OK_{в} + BK} \geq 33,31$	33,31	51,57
Змінні	Поточні зобов'язання ($OK_{пз}$)	0	1
	Довгострокові позики ($OK_{дз}$)	0	12124,76
	Власні кошти ($OK_{в}$)	0	1
Цільова функція	$z = OK_{пз} \times (1 + I_{пз} \frac{T}{360}) + OK_{дз} \times (1 + I_{дз} \frac{T}{360}) + OK_{в} \times (1 + I_{в} \frac{T}{360}) \rightarrow \min$	-	12274,16

Джерело: складено та розраховано автором на основі балансу підприємства та [9, с. 136]

Наступний етап – вирішення задачі оптимізації джерел фінансування збільшення оборотних коштів здійснено за допомогою інструменту «Пошук рішення» в MS Excel. Враховано фінансування оборотних коштів при заданих обмеженнях на ліквідність та зростання ефекту фінансового важеля порівняно з попереднім періодом (табл. 3.2).

Отже, в результаті дослідження отримана загальна сума поповнення коштів – 12274,16 тис грн. Оптимальний склад джерел фінансування передбачає залучення довгострокового кредиту на суму 12124,76 тис.грн. Нове залучення позикового капіталу буде доцільним, оскільки збільшить рентабельність власного капіталу тобто ефект фінансового важеля збільшиться з 33,31 до 51,57. Таким чином, оптимізація джерел фінансування оборотних коштів вплине, як на збільшення обсягу фінансування діяльності, так і на показники ліквідності ФОП Луценко К. О. При цьому запропонована структура джерел фінансування оборотних активів забезпечить зростання рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення ефекту фінансового важеля. Практична реалізація розробленої моделі оптимізації джерел фінансування оборотних активів у процесі нарощення обсягів виробництва дозволить забезпечити підприємству мінімальну вартість залученого капіталу та зростання рентабельності власного капіталу при збереженні ліквідності.

3.2. Шляхи підвищення ефективності управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими активами ФОП Луценко К.О.

Управління запасами ФОП Луценко К. О. – це функціональна діяльність, мета якої – довести загальну суму щорічних витрат на утримування запасів до мінімуму за умови задовільного обслуговування клієнтів медичного центру. Важливість управління запасами пояснюється, насамперед, тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх у готову продукцію. Оскільки

найбільша питома вага у структурі оборотних активів ФОП Луценко К. О. належить виробничим запасам (до 42,8% у 2020 році), проблеми та перспективи їх ефективного управління мають бути розглянуті окремо.

Створення та зберігання запасів потребують значних витрат, і щорічна їх сума перевищує чверть вартості самих запасів. Тому важливо керувати запасами, щоб зазначені витрати були мінімальними і щоб забезпечувався той рівень обслуговування та задоволення запитів клієнтів, до якого прагне медичний центр [50].

Основними завданнями для ФОП Луценко К. О. відповідно до концепції «lean production» є : зменшення підготовчо-завершального часу операцій процесу виробництва; невеликі розміри партій товарів; зменшення тривалості виробничого періоду; контроль якості всіх процесів; партнерство з надійними постачальниками; безперервна готовність технологічного устаткування, висока якість його технічного обслуговування та ремонту; відповідна підготовка середньої та нижчої ланки працівників.

Перевагами застосування цієї концепції є:

- зниження рівня запасів (відсутність складів, мінімальні запаси на полицях, усі запаси – на робочих місцях);

- скорочення логістичних витрат і тривалості виробничого циклу за рахунок елімінації зайвих операцій (складування, очікування у виробничому циклі) [95]. Проте, для забезпечення успішного впровадження даної концепції управління запасами для ФОП Луценко К. О. необхідно розв'язати проблему надійності та якості постачання шляхом встановлення зв'язків з широким колом постачальників або забезпечення завершеного циклу, а також здійснювати інвестиції в навчання персоналу та технічне і технологічне переоснащення.

Основними напрямками поліпшення ефективності управління оборотним капіталом ФОП Луценко К. О. у даному випадку могли б стати управління

виробничими запасами в напрямку запобігання накопиченню понаднормативних запасів та оптимізації затрат по їх зберіганню шляхом: оцінки раціональності структури запасів з метою виявлення тих з них, обсяг яких більший, ніж необхідно для потреб виробництва і запасів, придбання яких необхідно прискорити (бо недостатній обсяг виробничих запасів веде до дефіциту окремих їх видів, збоїв у наданні послуг; визначення найбільш прийнятних термінів та обсягів закупівлі товарно-матеріальних цінностей; розрахунку показників обертання основних груп запасів для встановлення відповідності наявності запасів поточним потребам підприємства та ефективності їх використання; мінімізації поточних затрат по обслуговуванню запасів шляхом розрахунку оптимального розміру поставки; забезпечення своєчасного залучення до господарського обороту надлишкових запасів товарно-матеріальних цінностей. (рис. 3.1)

Сучасний етап економічного розвитку характеризується значним уповільненням платіжного обороту, що викликає зростання дебіторської заборгованості на підприємствах. Тому важливим завданням загальної системи управління використанням оборотного капіталу є ефективне управління дебіторською заборгованістю, спрямоване на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної інкасації боргу. Як видно з табл. 3.1, у 2020 р. обсяг дебіторської заборгованості зріс на 33,8% і склав вже 178 тис. грн. Таку різку динаміку до скорочення обсягу дебіторської заборгованості можна пояснити, по-перше, скороченням обсягів продажу продукції; і по-друге, прискоренням повернення покупцями боргів.

Наступним етапом є – формування принципів кредитної політики по відношенню до покупців ФОП Луценко К. О. При формуванні кредитної політики по відношенню до дебіторів необхідно враховувати наступні аспекти: термін надання кредиту (кредитний період), кредитний ліміт, політика збору платежів, формування системи пільг, впровадження санкцій як

механізму запобігання простроченої дебіторської заборгованості, формування системи кредитоспроможності та загальних стандартів кредитування.

Рис. 3.1 Основні етапи системи управління дебіторською заборгованістю ФОП Луценко К. О.

Джерело: складено автором на основі джерел [10, с. 66; 45]

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно виділити найважливіші етапи управління дебіторською заборгованістю:

Серед них - комплексний аналіз дебіторської заборгованості ФОП Луценко, що включає як аналіз формування дебіторської заборгованості, так і показники ефективності управління її інкасацією.

Табл.3.1

**Динаміка обсягів дебіторської заборгованості ФОП Луценко К. О.
за 2019-2020 рр.**

Рік	Величина дебіторської заборгованості, тис. грн.	Частка дебіторської заборгованості в активах, %	Ланцюгові прирости	
			Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
2019	133	0,25	0	0
2020	178	0,35	+45	+33,8

Джерело: складено та розраховано автором на основі балансу підприємства

Ще одним етапом є – визначення сукупної фінансової потреби для інвестування в дебіторську заборгованість. Оскільки, сукупна фінансова потреба для інвестування в дебіторську заборгованість повинна відображатися не лише у вигляді фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення планових обсягів реалізації товарів у кредит з врахуванням середнього періоду інкасації та інших параметрів, але і відповідати фінансовим можливостям торговельного підприємства з позиції джерел фінансування оборотних коштів в цілому по підприємству.

Важливим етапом є – формування стандартів оцінки покупців, створення картотеки дебіторів та визначення умов кредитування. З метою запобігання виникненню простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості для ФОП Луценко актуальним є розробка стандартів оцінки контрагентів, що передбачає: визначення системи характеристик, що оцінюють кредитоспроможність покупців; формування і експертиза

інформаційної бази проведення оцінки кредитоспроможності покупців; вибір методів оцінки окремих характеристик кредитоспроможності покупців; групування покупців за рівнем кредитоспроможності; диференціація кредитних умов відповідно до рівня кредитоспроможності покупців. створення інформаційної картотеки дебіторів з групуванням їх у залежності від платоспроможності та ступенів ризику.

Важливими етапами в цьому процесі є – моделювання наслідків реалізації визначеної кредитної політики Центру на основі фінансово-господарських показників його діяльності; розробка заходів щодо підвищення ефективності використання капіталу вкладеного у дебіторську заборгованість, що включає комплекс заходів щодо зниження рівня ризикованості формування дебіторської заборгованості, підвищення інфляційної захищеності в умовах фінансової нестабільності та підвищення прибутковості в процесі використання капіталу ФОП Луценко К. О. направлено на формування дебіторської заборгованості.

Важливим напрямом удосконалення функціонування грошових коштів медичного центру та підвищення ефективності управління ними є комплекс заходів, пов'язаних з підвищенням наукового рівня нормування і планування оборотного капіталу. У даному напрямку запропонована функціональна модель управління оборотним капіталом ФОП Луценко К. О., яка сприятиме оптимізації фінансових потоків та підвищенню ефективності функціонування організації в цілому (Додаток Д).

Базовими складовими моделі є організаційна, процесна, інформаційна, функціональна.

Як було зазначено вище, при управлінні оборотними активами слід надавати особливу увагу коштам, від наявності яких залежить ліквідність і платоспроможність підприємства. Кошти є найбільш ліквідними активами кожного підприємства. І в реальності їх не можна замінити менш ліквідними

(дебіторська заборгованість, запаси), тому підприємства мають надавати особливу увагу саме цим активам. Тому застосуємо на практиці широковідомі за кордоном моделі управління коштами для ФОП Луценко К. О. За основу було взято модель Міллера-Орра, яка дозволяє більш обґрунтовано підійти до формування цільового залишку коштів, і модель Стоуна, яка допомагає підприємству ефективно управляти цим залишком [71, с.118].

Згідно з моделлю Міллера-Орра мінімальна межа формування грошових активів приймається на рівні страхового залишку (L). На підприємстві, що досліджується, даний залишок грошових активів встановлюється за оперативними даними на плановий рік у розмірі 10000 грн. Методика Міллера-Орра потребує розрахунку середньоквадратичного (стандартного) відхилення щорічного обсягу грошового обігу.

Скористаємося формулою (3.8) для розрахунку середньоквадратичного відхилення:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}, \quad (3.8)$$

де n – кількість днів у році; X_i - річний обсяг грошових коштів; \bar{X} - середнє значення обсягу грошових коштів за n років.

Підставляючи у формулу оперативні дані Центру за попередні роки (2019-2020 рр.), отримуємо середньоквадратичне відхилення щорічного грошового обігу у розмірі 2785,6 грн.

Витрати на обслуговування однієї операції поповнення коштів (F) за поточними даними підприємства становлять 150 грн. Середньоденна ставка відсотка за короткостроковими фінансовими вкладеннями (k) за умовами банку, який обслуговує підприємство, складає 0,05%.

Цільовий залишок коштів (Z) розраховується за формулою (3.9):

$$Z = \left(\frac{3F\sigma^2}{4k} \right)^{1/3} + L \quad (3.9)$$

Для ФОП Луценко К. О. цей залишок дорівнюватиме:

$$Z = \left(\frac{3 \times 150 \times 2785,6^2}{4 \times 0,0005} \right)^{1/3} + 10000 = 22030 \text{ грн.}$$

Відповідно до методики Міллера-Орра максимальна (верхня) межа (Н) формування коштів приймається на рівні триразового розміру страхового залишку і знаходиться за формулою (3.10):

$$H = 3 \left(\frac{3F\sigma^2}{4k} \right) + L = 3Z - 2L \quad (3.10)$$

Тоді в умовах підприємства ця величина складатиме:

$$H = 3 \times 22030 - 2 \times 10000 = 86090 \text{ грн.}$$

Середній залишок коштів (Е) розраховується таким чином (формула 3.11):

$$E = \frac{4Z - L}{3} = \frac{4 \times 22030 - 10000}{3} = 26040 \text{ грн.} \quad (3.11)$$

Результати розрахунків представлено на рис. 3.3.

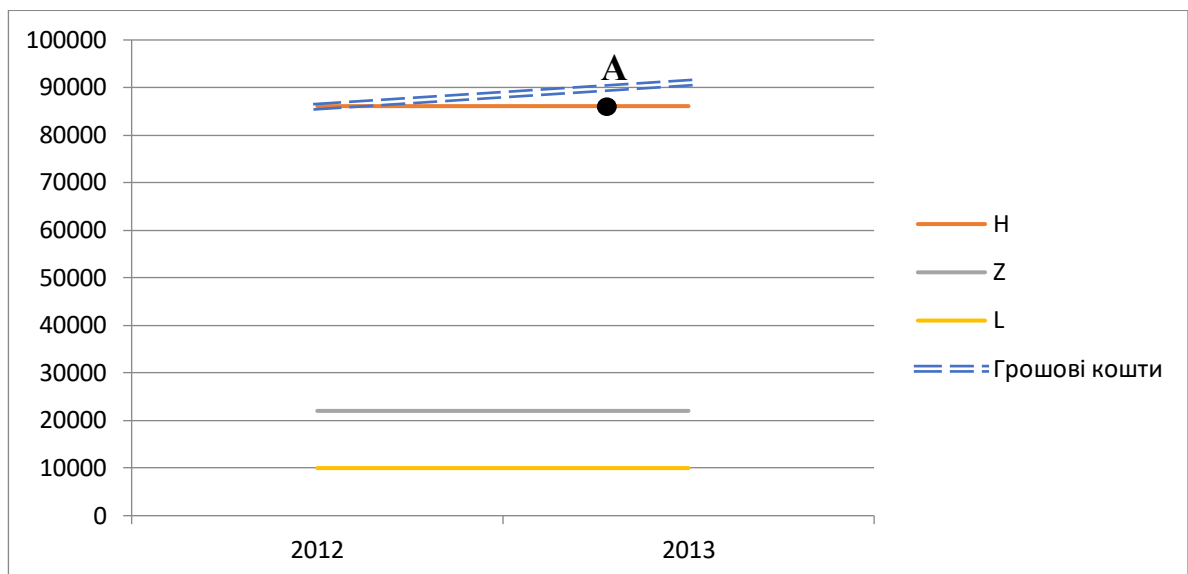

Рис. 3.3 Модель Міллера-Орра для ФОП Луценко К. О.

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Як видно з наведених даних, коли залишок грошових активів досягає 86090 грн., тобто свого максимального значення (Н), як у точці А, то на величину

($H-Z = 86090-22030 = 64060$ грн.) організація має інвестувати ці зайві кошти в короткострокові фінансові активи.

Аналогічно, якби залишок коштів сягнув 10000 грн., тобто свого мінімального значення або нижньої межі, то на величину ($Z-L=22030-10000 = 12030$ грн.) підприємство може здійснювати поповнення коштів за рахунок продажу частини цінних паперів або залучення короткострокових банківських кредитів та інших джерел.

Для ефективного функціонування наведеної моделі управління оборотних коштів ФОП Луценко К. О. необхідно детально дослідити всі елементи управління та сферу їх обігу.

При розгляді інформаційної складової варто звернути увагу на забезпечення організації та її підрозділів відповідною інформацією. Порядок забезпечення процесу управління необхідною інформацією має базуватися, по-перше, на вимогах зовнішнього законодавства (на рівні держави), по-друге, на вимогах внутрішніх положень та інструкцій (на рівні підприємств). Для підвищення ефективності управління оборотними активами внутрішня нормативна інформація повинна обґрунтовуватися шляхом розробки визначених положень, які мають включати основні характеристики процесів управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями, запасами та базуватись на відповідних методиках [44, с. 16].

При розгляді функціональної складової варто звернути увагу на таку функцію як контроль, який, потрібно розглядати не як завершальний етап управління, а як проміжний, як такий, який повинен бути присутнім на кожній стадії виробничого циклу та безпосередньо пов'язаний з всіма іншими складовими.

Заслуговує уваги також і мотивація персоналу до ефективного використання оборотного капіталу. Впровадження системи стимулювання

персоналу дозволяє знайти ще можливості підвищення ефективності як виробничої, так і фінансової діяльності. Таким чином на ФОП Луценко К. О. може бути впроваджена система стимулювання працівників з метою ефективного використання оборотних.

Проте, основним завданням для ФОП Луценко К. О. залишається прискорення оборотності коштів і це може бути досягнуто наступним чином.

Отже, для побудови економічного та фінансового інструментарію системи управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами ФОП Луценко К. О. важливим є розробка ефективних механізмів управління ними, направлених, в першу чергу, на оптимізацією обсягів і структури дебіторської заборгованості, формування ефективних принципів та стандартів кредитної та авансової політики, скерованих на підвищення ефективності використання капіталу підприємства вкладеного у дебіторську заборгованість, а також побудова ефективної системи управління інкасацією дебіторської заборгованості з оптимальною швидкістю її погашення, мінімальними ризиками та максимальним результатом функціонування медичного центру.

ВИСНОВКИ

1. У кваліфікаційній магістерській роботі визначено теоретичні основи поняття оборотного капіталу та досліджено процес ефективного використання оборотного капіталу на підприємстві. Наведено обґрунтування рекомендацій з удосконалення ефективності використання оборотного капіталу для ФОП Луценко К. О.

2. У розрахунковій частині проаналізовано показники стану, динаміки та структури оборотного капіталу медичного центру. Визначено коефіцієнти ефективності використання капіталу, проаналізовано розподіл капіталу між сферами обігу і виробництва, розглянуто динаміку обсягів запасів, грошових коштів, дебіторської заборгованості тощо.

Проведена робота дає можливість зробити наступні висновки:

Оборотний капітал – це мобільні активи, які використовуються і реалізуються підприємством протягом року або операційного циклу. У своєму русі оборотний капітал проходить послідовно три стадії: грошову, виробничу і товарну. Джерелами формування оборотного капіталу виділено не тільки власні та залучені кошти, а й нетрадиційну банківську послугу – факторинг. Нормування представляє собою процес розробки і встановлення обґрунтованих норм і нормативів в сфері використання оборотного капіталу.

Раціональне використання оборотних активів впливає на основні показники господарської діяльності промислового підприємства: на зростання обсягу виробництва, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності підприємства.

Ефективність використання оборотного капіталу характеризується швидкістю його обертання, завантаженістю, рентабельністю, обсягом коштів на конкретний момент.

За результатами оцінки основних економічних показників діяльності ФОП Луценко К. О. можна стверджувати, що у 2020 році порівняно з 2019 р.:

- на 31,2% зменшився дохід від реалізації продукції і на 23,3% чистий дохід від реалізації;
- сума власного капіталу зменшилася на 35,1% - 14351,0 тис. грн., а оборотні активи зросли на 9,4% у 2020 році і становили – 37242,0 тис. грн.
- також у 2020 році на 20,4% було зменшено чисельність працюючих на медичний центр і на 20,4% знизився фонд оплати праці. .

Найбільшу питому вагу серед джерел фінансування оборотного капіталу медичного центру мають власні джерела фінансування у 2019 році (45,2%) та кредиторська заборгованість у 2020 році – 44,5%.

На підприємстві спостерігається позитивна тенденція до зростання питомої ваги оборотних коштів у сфері обігу та зменшення їх у сфері виробництва.

Середні залишки оборотних коштів зросли з 1748, тис. грн.. у 2019 році до 3243,2 тис. грн. у 2020.

Провівши розрахунки та аналіз показників ефективності використання оборотного капіталу ФОП Луценко К. О. слід зазначити, що кількість повних обертів становила протягом 2019 року – 7,4 оберти, а протягом 2020 – лише 4,2. При цьому тривалість їх обороту зросла до 85 днів у 2020 році. Слід додати, що оборотність грошових коштів ФОП Луценко К. О.пришвидшилась, а запасів і дебіторської заборгованості уповільнилась.

Коефіцієнт забезпечення підприємства власним оборотним капіталом ФОП Луценко К. О.в кожному з періодів знаходився у рекомендованих межах 10-50%. Спостерігається тенденція до зростання коефіцієнта закріплення, через зниження коефіцієнта оборотності оборотних коштів, кожного року він зростав на 8,3% в середньому. Тобто, на одиницю продукції у вартісному вигляді припадало 0,198 тис. грн. оборотних активів ФОП Луценко К. О. у 2020 році. Частка вивільнених коштів з обороту на медичний центр складає 3,6% у 2019 році та 3,5% у 2020 році. У 2020 році на одиницю сукупних коштів

медичного центру припадає 43,4% коштів вкладених в запаси. Коефіцієнт покриття запасів ФОП Луценко К. О.у зріс на 12,4% до 2020 року. Усі роки значення цього показника є меншим за одиницю, тому поточний фінансовий стан підприємства є недостатньо стійким. У 2019 році чистої виручки було отримано на одиницю коштів активів у 3,7 рази більше ніж у 2020 році (0,750 проти 0,194).

Коефіцієнт оборотності готової продукції ФОП Луценко К. О. становив у 2020 році 3,458, тобто менше у 3,1 разів ніж у 2019. Таке зниження коефіцієнта можна пояснити зменшенням чистого доходу у 2020 році порівняно з 2019 на 34700 тис. грн., і зменшенням обсягу готової продукції у 2020 році на 556 тис. грн. Частка чистої виручки в готовій продукції зменшується, як і коефіцієнт оборотності готової продукції.

3. Проведений факторний аналіз зміни рентабельності оборотних активів ФОП Луценко К. О. свідчить, що найбільший вплив на зменшення даного показника спричинив коефіцієнт оборотності оборотних активів -36,8 п.п.

Запропонована широковідома модель управління коштами Міллера-Орра для ФОП Луценко К. О. Міллера-Орра, яка дозволяє більш обґрунтовано підійти до формування цільового залишку коштів, і модель Стоуна, яка допомагає підприємству ефективно управляти цим залишком. Середній залишок коштів для медичного центру становить 26040 грн., а 64060 грн. запропоновано інвестувати в короткострокові фінансові активи.

Основним завданням для ФОП Луценко К. О. залишається прискорення оборотності оборотних коштів на стадіях створення виробничих запасів, незавершеного виробництва та стадії обігу.

Особливу увагу слід приділяти економії оборотних фондів, що виражається в наступному:

- Зниження питомих витрат сировини, матеріалів, палива забезпечує виробництву великі економічні вигоди.
- Прагнення до економії матеріальних ресурсів спонукає до впровадження нової техніки й удосконалюванню технологічних процесів.
- Економія матеріальних ресурсів у величезній мірі сприяє зниженню собівартості промислової продукції.

Запропонована модель *EOQ*, що дозволяє оптимізувати пропорції між двома групами операційних витрат так, щоб сукупна їх сума була мінімальною і визначити оптимальний розмір замовлення ресурсів. Середній розмір виробничого запасу (*EOQ_{сер.}*) складе 1039,2 грн, відповідно загальне число замовлень на рік – 103.

Для підвищення ефективності використання оборотного капіталу у запасах необхідно скоротити логістичні витрати та зменшити обсяги запасів.

Також запропоновано оцінювати тенденції управління дебіторською заборгованістю ФОП Луценко К. О. на засаді використання відповідної методики, що включає 13 етапів системи управління дебіторською заборгованістю: від комплексного аналізу (обсяги, стан, рух, динаміка, коефіцієнти використання, аналіз інкасації) до формування системи контролю щодо ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Отже, для підвищення ефективності використання оборотних коштів ФОП Луценко К. О. необхідно дотримуватись гнучкої моделі управління коштами і національній валюті, запасами та дебіторською заборгованістю. Впровадження ефективної політики управління оборотним капіталом приведе до наступного:

- вибрана методика управління оборотним капіталом приведе до прискорення оборотності запасів, матеріальних витрат, дебіторської заборгованості, готової продукції;

– оцінка стану оборотного капіталу підприємства дозволить своєчасно виявляти приховані резерви фінансового розвитку в цілях підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в цілому.

РЕЗЮМЕ

Метою написання кваліфікаційної роботи є розгляд та узагальнення теоретико-методичних та практичних аспектів дослідження оборотного капіталу, обґрунтування шляхів підвищення ефективності його формування та використання на прикладі ФОП Луценко К. О.

У першому розділі охарактеризовано поняття, склад і структура оборотного капіталу підприємства, визначено джерела формування оборотного капіталу, досліджено методика оцінювання ефективності використання оборотного капіталу підприємства, проаналізовано динаміку та структуру оборотного капіталу, його особливості управління формуванням та використанням. Розроблено заходи, спрямовані на оптимізацію обсягів та структури оборотних активів підприємства, оптимізацію джерел фінансування оборотного капіталу, шляхи підвищення ефективності управління запасами та системи управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Другий розділ роботи присвячено аналізу оборотного капіталу на прикладі ФОП Луценко К. О. Зокрема, досліджено сутність оборотного капіталу, фактори та особливості управління, проаналізовано фактори впливу на оборотний капітал та визначено методи та інструментарій пришвидшення обігу.

У третьому розділі дослідження полягає у впровадженні запропонованих рекомендацій щодо управління оборотним капіталом в медичному центрі ФОП Луценко К. О. «A LoFt of Health». Реалізація даних рекомендацій щодо управління оборотним капіталом дозволить покращити своє фінансове становище та отримати планові прибутки.

Оборотний капітал є найбільш ліквідною частиною капіталу підприємства, то формування напрямків його ефективного використання має велике значення на шляху відновлення фінансової стабільності промислових підприємств за сучасних умов.

RESUME

The purpose of writing a qualification work is to consider and generalize the theoretical and methodological and practical aspects of the study of working capital, substantiation of ways to improve the efficiency of its formation and use on the example of individual entrepreneur Lutsenko K. O.

The first section describes the concept, composition and structure of working capital of the enterprise, identifies sources of working capital, explores the method of assessing the efficiency of working capital of the enterprise, analyzes the dynamics and structure of working capital, its features of formation and use management. Measures have been developed to optimize the volume and structure of current assets of the enterprise, optimize sources of working capital financing, ways to improve the efficiency of inventory management and receivables management system of the enterprise.

The second section is devoted to the analysis of working capital on the example of individual entrepreneur Lutsenko K. O. In particular, the essence of working capital, factors and features of management, analyzed the factors influencing working capital and identified methods and tools to accelerate turnover.

The third section of the study is to implement the proposed recommendations for working capital management in the medical center individual entrepreneur Lutsenko K. O. "A LoFt of Health". Implementation of these recommendations on working capital management will improve your financial situation and generate planned profits.

Working capital is the most liquid part of the capital of the enterprise, the formation of areas of its effective use is of great importance in restoring the financial stability of industrial enterprises in modern conditions.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О.В. Управління формуванням оборотного капіталу – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2019. – 165 с.
2. Азарян Е.М. Потребительский рынок: становление и развитие. – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2009. – 304 с.
3. Александров О. А. Методика бюджетирования в торговых организациях / О. А. Александров // Экономический анализ: теория и практика. – 2007. – № 5 (86). – С. 31-38.
4. Ансофф И. Стратегическое управление: Сокр. пер. с англ. – М.: Экономика, 2005. – 519 с.
5. Артеменков Ю.П., Киселева Н.В., Тагатаров С.Р. Оценка регионального инвестиционного риска // Регион: экономика и социология. – 2009. – № 2. – С. 146–164.
6. Арутюнов Ю.А. Финансовый менеджмент / Ю.А Арутюнов .– М.: КНОРУС, 2007. – 312 с.
7. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика, Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 328 с.
8. Балдинюк А. Г. Управління фінансуванням оборонних активів торговельних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.05 / А. Г. Балдинюк; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2006. – 21 с.
9. Барнгольц С. Б., Мельник М. В. Методология экономического анализа деятельности хозяйствующего субъекта: Учебное пособие – М.: Финансы и статистика, 2003. – 240 с.
10. Белозерцев В. Щодо товарного кредитування та дебіторської заборгованості на підприємстві // Економіст. - 2008. - №5. - С.58-61.
11. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово–хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА– М, 2009. – 215 с.
12. Бетехтіна Л.О. Формування системи управління оборотними активами

[Електронний ресурс] / Л.О. Бетехтіна // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 1.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuu.gov.ua.

13. Білейченко О. Г. Структура обігових коштів в умовах ринкової економіки. // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 70 – 72.

14. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2009. - 512 с.

15. Бланк И.А. Управление активами. -К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. - 702 с. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств: [підруч.] / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. – К. КНЕУ, 2006. – 780 с.

16. Бланк И.А. Управление формированием капитала [Текст]: учебник / И.А. Бланк – К.: Ника центр: Эльга, 2006 – 508 с.

17. Блонська В.І., Толопка Н.Б. Вдосконалення управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств в умовах дефіциту оборотних коштів // Наука й економіка. – 2009. - №4 (16), т.2 – С.65-73.

18. Бодрецький М.В. Методичний підхід аналізу структури оборотного капіталу підприємств // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. - № 32. – С. 171-176.

19. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // Інвестиції Q: практика та досвід. – 2008. – №4. – С. 40–44.

20. Бутенко В. Оборотный капитал предприятия. Прогнозирование статей финансовой отчетности // Справочник экономиста. – 2006. - № 6. – С. 77-84.

21. Бутнік–Сіверський О.Б. Стратегія інноваційного розвитку // Харчова і переробна промисловість. – 2007. – № 1. – С. 4–6.

22. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. (мл.) Вахович. – М.: Вильямс, 2006. – 1232 с.

23. Вітлінський В. В. Кількісне оцінювання ризику у фінансово-

економічній сфері / В. В. Вітлинський, Г. І. Великоіваненко // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 16–24.

24. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства / М.В. Володькіна. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 196 с.

25. Герасимова, Л. Н. Особенности анализа и оценки оборотного капитала предприятий пищевой промышленности: моногр. / Л. Н. Герасимова. - Ставрополь: СевКавГТУ, 2005. – 120 с.

26. Герасимова, Л.Н. Концепция эффективного анализа и оценки оборотным капиталом предприятий пищевой промышленности: моногр. / Л.Н. Герасимова. – Ставрополь: СевКавГТУ, 2006. – 314 с.

27. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: Навч. посібник. – Ірпінь: КНЕУ, 2019. – 360 с.

28. Гончаренко І.Г. Стратегія управління системою збуту промислової продукції // Економіка та держава. – 2008. – № 12. – С. 41–43.

29. Городня Т.А. Діагностика управління обіговим капіталом підприємства // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2. 12 – С. 109–113.

30. Дереза В.М. Диверсифікація виробництва і капіталу на підприємстві. Монографія. - Д.: Національний гірничий університет, 2010. -125 с.

31. Дроб Я. В. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств 184 України: Автореф. дис. канд. екон. наук: Львівськ. нац. ун-т. імені Івана Франка / Я.В.Дроб. – Львів, 2006. – 22 с.

32. Дубровська Е. Управление дебиторской задолженностью / Е. Дубровська, В. Смачило // Финансовый директор. – 2007. – № 5. – С. 47 – 53.

33. Егорова С. Модель стратегического маркетингового анализа в современных условиях // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 2. – С. 99–108.

34. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного.

- Київ: КНЕУ, 2001. – 528 с.

35. Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегди. — К., 2006. — 614 с.

36. Євдокімов Ф.І. До проблеми оцінки ефективності інтеграції промислових підприємств / Ф.І. Євдокімов, Н.В. Розумна // Економіка промисловості. – 2007. – № 1 (36). – С. 139–145.

37. Єрмак С.О. Дослідження структури оборотного капіталу підприємств роздрібної торгівлі товарами побутового споживання / С.О.Єрмак // Економіка і управління в умовах глобалізації: матер. міжнар. наук.–практ. конф., 2010 р., 1-7 грудня: - Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – С. 94-97.

38. Єрмак С.О. Інтегрований ABC-XYZ-QRS – аналіз товарних запасів торговельного підприємства // Розвиток наукової думки 2008: зб. матер. всеукр. наук.-практ. конф. – Миколаїв: НУК, 2008. – С. 105-108.

39. Єрмак С.О. Концептуальні основи ефективного управління оборотним капіталом на підприємствах роздрібної торгівлі побутовою технікою / С.О.Єрмак // Вісник Донецького університету економіки та права: зб. наук. пр. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. - № 1-2. – С. 76-83.

40. Єрмак С.О. Методичний інструментарій визначення діючих політик управління оборотним капіталом на підприємствах роздрібної торгівлі товарами побутового призначення / С.О.Єрмак // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»: зб. наук. пр. Луцький національний технічний університет. – Випуск 7 (26). Частина I. – Луцьк, 2010. – С. 364-376.

41. Єрмак С.О. Обґрунтування шляхів ефективності управління оборотним капіталом / С.О.Єрмак // Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення: міжнар. наук.–практ. конф., 2009 р., 1-3 жовт.: - Севастополь: ДонНУЕТ, 2009. – С. 133-135.

42. Єрмак С.О. Особливості формування власного капіталу підприємств різних форм власності / С.О.Єрмак // Вісник Київського

національного торговельно-економічного університету: спецвипуск матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Науки про торгівлю». – Київ: КНТЕУ, 2005. - №2, ч.1 – С. 107-113.

43. Єрмак С.О. Соціально-економічні чинники розвитку роздрібної торгівлі побутовою технікою / С.О.Єрмак // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського: збірник наукових праць – Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. - №4(40). – С. 128 – 136.

44. Єрмак С.О. Теоретичні аспекти управління оборотним капіталом торговельного підприємства / С.О.Єрмак // Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств: матер. II всеукр. наук.-практ. конф. (24-25 травня 2011 р.). – Кривий Ріг: КЕІ КНЕУ, 2011. – С. 33-36.

45. Єрмошкіна О.В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: Монографія. – Дніпропетровськ: НГУ, 2009. – 478 с.

46. Єропутова О. О. Аналіз ефективності використання оборотних коштів на підприємстві / О. О. Єропутова // Економіка промисловості. – 2007. – № 2. – С. 162-167.

47. Єропутова О.О. Аналіз ефективності використання оборотних коштів на підприємстві// Вісник гуманітарного університету «ЗІДМУ». – 2007. -№2 (37).- С. 162-167.

48. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на базі інноваційного розвитку [Текст]: моногр.

/за ред. СХС. Галушко. - Д.: Національний гірничий університет, 2019. - 212 с.

49. Зубкова, О.В. Оперативное управление оборотным капиталом и финансовыми потоками промышленного предприятия: монография / О.В. Зубкова, Н.А. Калмакова, О.Г. Печеницина. – Челябинск: Изд-во Типография «Сити Принт», 2010. – 225 с.

50. Калмакова, Н.А. ABC-XYZ-анализ задолженностей как основа для принятия решений в области источников финансирования / Н.А. Калмакова, О.В. Зубкова, А.Ю. Заварухин // Актуальные проблемы экономики и совершенствования правового регулирования в экономике: статьи 2-й междунар. науч.-практ. конф. – Пятигорск: Изд-во МАФТ, 2009. – Ч. 1. – С. 531–535.

51. Карбовник А.М. Деякі аспекти управління дебіторською заборгованістю та їх вплив на джерела формування оборотних активів / А.М. Карбовник // Фінанси України. – 2011. – № 9. – С. 92 – 97.

52. Коваленко О.Ю. Направления улучшения финансового состояния предприятий в рыночных условиях / Коваленко О.Ю. // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия: Экономика и управление. – 2011 – Т. 24(63). № 2 - С. 70-76.

53. Королев В. Измерение конкурентоспособности компании / В. Королев // Финансовый директор. – 2007. – № 2. – С. 38-43.

54. Костирко Л.А. Диагностика потенциала финансово-экономической устойчивости предприятия: Монография. – 2-ге вид-ня, перероб. і доповн. – Х.; Фактор, 2008. – 336 с.

55. Кріпак М. О. Формування оптимальної структури оборотних коштів в умовах ринкової економіки / М. О. Кріпак // Держава і регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 1. – С. 383-388.

56. Кузьменко В.П. Вертикальна інтеграція як фактор економічного зростання країн пострадянського простору / В.П. Кузьменко // Стратегічна панорама. – 2010. – № 4, – С. 101-112.

57. Л.Ф.Волохова, О.Ф.Євсєєнко Статистичні методи аналізу фінансової стійкості підприємств з метою визначення їх рейтингу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.econom.univ.kiev.ua/articles>.

58. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання:

Монографія. – К.: КНЕУ, 2005- 387 с.

59. Лепейко Т.И. Цикл деловой активности як основа управління оборотними средствами предприятия / Т.И. Лепейко, И.А. Лук'янченко // Економіка: проблеми теорії і практики. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Вип. 188. – С. 775 – 783.

60. Литвин М. И. Об инвестиционных вложениях в оборотные средства / М. И. Литвин, С. Е. Коциб // Финансы. – 2002. – № 4. – С.52-57.

61. Лук'янченко І.О. Методичні підходи до управління обіговими коштами підприємства / І.О. Лук'янченко // Економіка розвитку. – 2007. – № 4. – С. 86 – 88.

62. Луців Н. П. Стратегія формування оборотного капіталу підприємств / Н. П. Луців // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2007. – Вип. 232, т. 2. – С. 310-316.

63. Маргасова В. Г. Управління оборотним капіталом та оцінка його впливу на фінансовий стан підприємств (на базі харчової промисловості Чернігівського регіону): автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Національна академія державної податкової служби України. — Ірпінь, 2005. – 19 с.

64. Маргасова В.Г. Системний підхід до управління оборотним капіталом на підприємствах харчової промисловості / В.Г. Маргасова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7 (37). – С. 53 – 59.

65. Маргасова В.Г. Стратегія управління оборотним капіталом / В.Г. Маргасова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2019. – № 4. – С. 218 – 224.

66. Мартякова, О. В. Дослідження політики управління оборотними активами вугледобувних підприємств / О. В. Мартякова, Р. Ю. Заглада // Зб. наук. пр. ДонДУУ «Соціальні та економічні проблеми розвитку України, регіонів та підприємств». Сер. «Економіка». – Донецьк: ДонДУУ, 2007. – № 84. – С. 284–297.

67. Махинов М. Как избежать кассовых разрывов: практика оптимизации управления оборотным капиталом с помощью различных финиструментов / М. Махинов // Финансист. – 2007. – № 2. – С. 38-44.

68. Мірошниченко О.Ю., Ревуцька Н. В., Гончарова О.М. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. – К.: ТОВ НВП, «Інтерсервіс», 2014 – 217 с.

69. Мездриков Ю.В. Актуальные вопросы анализа дебиторской задолженности // Социально-экономическое развитие России: проблемы, поиски, решения. Сб. науч. трудов по итогам научно-исследовательской работы СГСЭУ в 2007 году. Ч.1. - Саратов: СГСЭУ, 2008.

70. Мездриков Ю.В. Анализ выбора стратегии финансирования оборотного капитала // Информационный листок №21-2008. - Саратов: Издательство ЦНТИ, 2008.

71. Мездриков Ю.В. Анализ использования оборотного капитала в производственной деятельности // Информационный листок №19а-2008. - Саратов: Издательство ЦНТИ, 2008.

72. Мездриков Ю.В. Анализ оборачиваемости дебиторской задолженности // Информационный листок №20а-2008. - Саратов: Издательство ЦНТИ, 2008.

73. Мездриков Ю.В. Анализ оптимального уровня запасов // Актуальные проблемы учета, анализа, аудита и налогообложения: Материалы II Всероссийской научно-практической конференции (16-17 октября 2008 г.). - Тюмень: Тюменская государственная академия мировой экономики, управления и права (ТГАМЭУП), 2008.

74. Мездриков Ю.В. Анализ состояния оборотного капитала // Информационный листок №18а-2008. - Саратов: Издательство ЦНТИ, 2008.

75. Мездриков Ю.В. Анализ факторов, влияющих на величину текущих финансовых потребностей в оборотном капитале // Информационный листок №16а-2008. - Саратов: Издательство ЦНТИ, 2008.

76. Мездриков Ю.В. Финансовый учет денежных средств // Академический вестник: научно-аналитический журнал, серия "Право". - Тюмень: Тюменская государственная академия мировой экономики, управления и права (ТГАМЭУП). - №4(6). - 2008.

77. Мельничук К.С. Управління оборотними активами підприємств як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності// Наука й економіка. – 2009.- №4. – С.108-112.

78. Могилевская О.Ю. Эффективное управление оборотным капиталом предприятия. //Економіка та держава. – 2008.-№ 7. – С. 43-46.

79. Морозова В. Л. Проблема формирования рациональной структуры оборотных активов «платежеспособной» организации / В. Л. Морозова // Экономический анализ: теория и практика. – 2007. – № 14 (95). – С. 24-28.

80. Назаренков О.Ф. Стан та тенденції структури оборотних коштів промислових підприємств України// Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №6. – С. 53-62.

81. Національний стандарт Трубопроводи попередньо теплоізольовані спіненим поліуретаном для мереж гарячого водопостачання та теплових мереж// Мінбуд України. - 2007.

82. Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю торговельного підприємства: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. Наук: 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Новікова Н.М. – К.: КНЕУ, 2008. – 24 с.

83. Однат А. А. Удосконалення методики аналізу оборотних коштів промислового підприємства / А. А. Однат // Схід. – 2007. – № 4 (82). – С. 27-30.

84. Орехова А.І. Аналіз структури оборотного капіталу та її вплив на фінансовий стан підприємств // АгроСвіт. – 2009. - №23. – С.58-61.
85. Осадчук Н.В. Удосконалення управління високоліквідними оборотними коштами підприємств хлібопекарської промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.01 / Н.В. Осадчук; НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон. -екол. дослідж. – Одеса, 2009. – 20 с.
86. Особливості планування оборотного капіталу підприємств / Н.Л. Марусяк // Регіональна бізнес-економіка і управління. Інститут регіональної економіки та управління. – Вінниця. – 2006. – С. 56–61.
87. Островська О.А. Оцінка фінансового стану підприємств та шляхи її удосконалення (на прикладі підприємств будівельних матеріалів) Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / О.А. Островська; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2009. – 20 с.
88. Офіційний сайт ТОВ «Візард». - [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vizard.kiev.ua>.
89. Пакулін С. Л. Удосконалення системи стратегічного управління регіоном / С. Л. Пакулін // Наука і освіта – 2005: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., (7-21 лют. 2005 р.) /– Д., 2005. – Т. 94: Регіональна економіка. – С. 32-34.
90. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: Монографія. – К.: УБС НБУ, 2019. – 219 с.
91. Парфаняк П. А. Финансы предприятий отраслей народного хозяйства: учеб. пособие / П. А. Парфаняк, Д. С. Моляков. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 199 с.
92. Підсумки діяльності кредитних спілок у 2010 році // Бюлетень кредитних спілок України. – 2011. – № 2 (бер.-квіт.). – С. 18
93. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін. - К.: КНЕУ, 2002. - 460 с.

94. Радионов Р. А. Новые подходы к нормированию оборотных средств / Р. А. Радионов // Экономический анализ: теория и практика. – 2007. – № 14 (95). – С. 14-23.
95. Радионов Р. А. Нормирование запасов и оборотных средств на предприятии в условиях рыночной экономики / Р. А. Радионов // Экономический анализ: теория и практика. – 2007. – № 12 (93). – С. 44-53.
96. Романенко О. Привлечение кредитов торговыми холдингами / О. Романенко // Финансовый директор. – 2006. – № 8. – С. 55-59.
97. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб.-2-ге вид., випр. I доп.-К.:Знання,2010.- 662 с.
98. Семенов, Г. А. Економічний механізм формування та використання оборотного капіталу підприємств: монографія / Г. А. Семенов, А. В. Бугай, О. О. Єропутова. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 364 с.
99. Скригун Н. Оптимізація виробничих запасів як один із напрямів управління витратами // Економіка підприємств. – 2019. – №2.
100. Смачило В. Использование факторинга / В. Смачило, Е. Дубровская // Финансовый директор. – 2020. – № 7. – С. 5-9.
101. Смачило В. Управление дебиторской задолженностью / В. Смачило, Е. Дубровская // Финансовый директор. – 2007. – № 5. – С. 47-53.
102. Соляник Л.Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління: Монографія/За ред. О.С. Галушко. - Д.: Національний гірничий університет, 2009. - 239 с.
103. Сорока Р.С. Механізм управління оборотним капіталом торговельних підприємств / Р.С. Сорока // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 200 – 203.
104. Ткаченко Н. М. Економіко-правовий характер власного капіталу: функції і формування // Підприємство, господарство, право. Науково-практичний журнал. – 2009. — №5. – С. 109-111.

105. Ткаченко Н. М. Формування і облік залученого капіталу // Регіональні перспективи. Науково-практичний журнал. – Полтава, 2011. – № 2-3 / 15-16/. – С. 28-32.
106. Толопка Н. Б. Особливості формування оборотних коштів торговельного підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org>.
107. Управление использованием капитала/ И.А.Бланк. Киев: Ника-Центр: Эльга, 2010.
108. Управление формированием капитала/ И.А.Бланк. - Киев: Эльга: Ника-Центр, 2019.
109. Управленческий учет с элементами финансового учета / Р.Вандер Вил, В-Ф-Палий, Т.А.Гаврилова и др.; Рук.авт.коллектива Р.Вандер Вил(США),В.Палий(Россия).- М.: ИНФРА-М, 2007.
110. Финансовое управление компанией / Дж. В. Смит, Е.В. Кузнецова, С.К. Курочкин, К. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. Посіб – 2-ге вид., переробл. і допов.– К.: МАУП, 2004.– 328 с.
111. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов.– К.: МАУП, 2004.– 328 с. 2, с. 184
112. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін.– 3-тє вид., перероб. та доп.– К.: КНЕУ, 2000.– 460 с.
113. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб. / за ред. проф. Г.Г. Кірейцева]. – К. :ЦУЛ, 2002. – 496 с.
114. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
115. Федулова Л.І. Інтеграційні процеси корпоративних структур: можливості для інноваційного розвитку економіки / Л.І. Федулова // Економіка та прогнозування. – 2007. – № 3. – С. 19-28.
116. Фесюк І.В. Методичні засади планування потреби в оборотному

капіталі підприємства у ринкових умовах // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. – 2005. – №13.

117. Хаматова Л.А. Экономический аспект управления оборотными средствами в кооперативной торговле: [моногр.] / Хаматова Л.А. – Самара: НТЦ, 2010. – 202 с.

118. Хрімлі Т.К., Боженко А.А. Удосконалення управління оборотними активами підприємства на підставі використання економіко-математичних моделей// Економіст. – 2019. - №3. - С. 117-123.

119. Хрулев С. О роли маркетинговых исследований в успешной стратегии компании // Маркетинговые исследования в Украине. – 2006. – № 6. – С. 84–86.

120. Чухно А.А. Економічна теорія: Монографія . – т. II. – К.: Академія фінансового управління, 2010. – 628 с.

121. Шегда А.В. Стратегічне управління: Підручник. – К.: ВПЦ „Київський університет”. – 2009. – 304 с.

122. Юрина Н. А. Направления эффективного использования оборотных средств торговыми предприятиями Донецкой области / Н. А. Юрина, Е. А. Перебайло // Економічний вісник Донбасу. – 2007. – № 2. – С. 32-35.

123. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: Монографія. – Львів: Каменяр, 2008. – 176 с.

124. Господарський кодекс України № 3610-VI (3610-17) від 07.07.2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

125. Закон України про акціонерні товариства від 17.09.2008 № 514-VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

126. Закон України «Про підприємства» // Облік і аудит. – 2003. - № 5. – с. 5 – 35.

127. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затверджені наказом Міністерства фінансів України N 48 (0341-14) від 08.02.2014: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

128. Кодекс законів про працю України № 3231-VI від 19.04.2011, ВВР, 2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

129. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356.

130. Наказ Міністерства фінансів України N 48 (z0341-14) від 08.02.2014 «Про примітки до річної фінансової звітності». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

131. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій N 1557/20295 від 28.12.2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

132. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №9 «Запаси» N 1591 (z1556-11) від 09.12.2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

133. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2020 №73/ Мінфін України // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К., 2020. - №19. – С.97.

134. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 11 «Зобов'язання» №48 (z0341-14) від 08.02.2014: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

135. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 13 «Фінансові інструменти» N 627 (z1242-13) від 27.06.2020: [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

136. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» N 1591 (z1556-11) від 09.12.2011: [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

137. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Дебіторська заборгованість» N 1591 (z1556-11) від 09.12.2011: [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

138. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №12 «Фінансові інвестиції» N 627 (z 1242-13) від 27.06.2020: [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

139. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19 квітня 1995 р. № 279 «Про нормативи запасів товарно-матеріальних цінностей державних підприємств і організацій та джерела їх покриття»: [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

140. Податковий кодекс України № 879-VII від 13.03.2014: [Елеткронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

141. A. Zvi Bodie Finance / Zvi Bodie, Robert Merton. - M. Williams, 2020. - 592 p.

142. Arnold G. Corporate Financial Management. – Financial Times, Prentice Hall, – P. 543.

143. Braley, R., S. Myers. Principles of Corporate Finance. - 2nd Russian. ed. (translated from the 7th Intern. ed.) - Moscow: Olimp-Business, 2008. – 1008 p.

144. Brigham Y. & Houston V. Fundamentals of Financial Management. - Thomson Learning, 2003. - 835 p.

145. James C. Van Horne, Vahovich ml., John M. Fundamentals of Financial Management. Training and practical guide. - "ID Vilyamc", 2008. – 1232 p.
146. Shim JK, Siegel JG. Financial Management. - Moscow: Filin, 2006. - 395 p.
147. Shim, J., Siegel, J. Methods of cost management and cost analysis. - Moscow: Filin, 2005.
148. The General Theory of Employment, Interest and Money by John Maynard Keynes. Macmillan Cambridge University Press, for Royal Economic Society in 1936.
149. Turtu S. A. Successful Managerial control by Ratio — Analysis. N.Y. MC. Graw — Hill, 1961.

ДОДАТКИ

Додаток А

Підхід	Автор	Визначення
<p>І.Грошові ресурси, вкладені до оборотних виробничих фондів і фондів обігу для забезпечення безперервного виробництва і реалізації виробленої продукції</p>	<p>Роштейна Л.О.</p>	<p>Оборотний капітал – це грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні об'єднання для створення запасів сировини, матеріалів і інших матеріальних цінностей [1, с. 61].</p>
	<p>Зелгавілс І.В., Парфаняк П.О., Усатов І.А.</p>	<p>Оборотний капітал - грошові кошти й мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти впродовж одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність виробничого процесу виробництва й обороту та отримання прибутку [2; 3; 4].</p>
	<p>Зві Боді, Роберт Мертон</p>	<p>Оборотні активи - сума грошових коштів компанії та всі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші [5, с. 114].</p>

<p>II. Активи, які на протязі одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені в гроші</p>	<p>Крейніна М.Н.</p>	<p>Оборотні активи – це мобільна частина майна підприємства, тобто вся вартість тих оборотних активів, які при нормальних умовах роботи протягом року (або навіть більш коротшого періоду в межах року) перетворюються в грошові кошти в результаті отримання виручки від реалізації, обігу цінних паперів і т.п. [6, с. 35]</p>
	<p>Брейлі Р., Майерс С.</p>	<p>Поточні активи (короткострокові активи, оборотні активи) - це такі активи, які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти [7, с. 744].</p>
	<p>Білик М. Д</p>	<p>Оборотні активи - група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями[8, с.161].</p>

	Володькіна М.В.	Оборотний капітал – це частина активів підприємства, яка включає оборотні кошти та короткострокові фінансові інвестиції [9].
	Ковальов В.В., Русак Н.А.	Оборотний капітал належить до мобільних активів підприємства, які є грошовими коштами або можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу [10; 11].
	Холт Р.Н.	Оборотний капітал - активи, які можуть бути переведені в готівку протягом одного року” [12].
	Бланк І.О.	Оборотні (поточні) активи - сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються протягом одного операційного циклу [13, с.62]
III. Авансована вартість у оборотні виробничі фонди і фонди обігу.	Льєнкова С.Д.	Оборотний капітал – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу [16].

	Поддєрьогін А.М.	Оборотний капітал (оборотні кошти) – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й у фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку [17].
	Чен Ф. Лі, Джозеф І.Фіннерті	Оборотний капітал - відображені в доларах поточні активи організації, які включають грошові кошти, цінні папери, що легко реалізуються, товарно-матеріальні запаси та дебіторську заборгованість [18, с. 479].
	Джейм К. Ван Хорн, Джон М.Вахович	Оборотний капітал - чистий оборотний капітал та бруто-оборотний капітал [19, с. 287-288].
	Брігхема Є.	Оборотний капітал – інвестиція фірми у короткострокові активи – готівку, ліквідні цінні папери, товарно-матеріальні запаси і рахунки дебіторських заборгованостей [20, с. 734].
	Ермасова Н.Б.	Оборотні кошти (поточні активи) - засоби інвестовані підприємством в поточні операції

		в час кожного операційного циклу [21, с.78].
	Смагін В.Н	Оборотні кошти - кошти, які інвестуються підприємством у свої поточні операції [22, с.71].
	Арутюнов Ю.А	Оборотний капітал – це інвестиції в поточні активи, які називають також оборотними коштами. Особливістю оборотного капіталу є те, що він не витрачається, не споживається, а авансується, що припускає повернення коштів після кожного виробничого циклу або кругообігу, що включає виробництво продукції, її реалізацію, одержання виручки [23, с.137].

Додаток Б

Річна фінансова звітність

Підприємство **ФОП Луценко К.** за **Коди**
О. **ЄДРПОУ** **05503272**

Територія **м.Київ** вул. **за**
Трускавецька, 4Б **КОАТУУ**
м.Київ вул.
Лютеранська 7 10

Баланс станом на 2020 рік

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
- залишкова вартість	010	98	98
- первісна вартість	011	118	118
- накопичена амортизація	012	(20)	(20)
Незавершене будівництво	020	2129	2259
Основні засоби:			
- залишкова вартість	030	14557	13127
- первісна вартість	031	38100	37876
- знос	032	(23543)	(24749)
Довгострокові біологічні активи:			
- справедлива (залишкова) вартість	035	0	0
- первісна вартість	036	0	0
- накопичена амортизація	037	(0)	(0)

Довгострокові фінансові інвестиції:			
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	0	0
- інші фінансові інвестиції	045	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	0	0
Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	055	0	0
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	056	0	0
Знос інвестиційної нерухомості	057	(0)	(0)
Відстрочені податкові активи	060	0	0
Гудвіл	065	0	0
Інші необоротні активи	070	0	0
Гудвіл при консолідації	075	0	0
Усього за розділом I	080		
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	21750	21680
Поточні біологічні активи	110	0	0
Незавершене виробництво	120	6	25
Готова продукція	130	3951	3115
Товари	140	147	0
Векселі одержані	150	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
- чиста реалізаційна вартість	160	5408	4345
- первісна вартість	161	5408	4345
- резерв сумнівних боргів	162	(0)	(0)
Дебіторська заборгованість за рахунками:			
- за бюджетом	170	161	2
- за виданими авансами	180	1526	1313
- з нарахованих доходів	190	0	0
- із внутрішніх розрахунків	200	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	117	178

Поточні фінансові інвестиції	220	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
- в національній валюті	230	73	89
- у т.ч. в касі	231	0	0
- в іноземній валюті	240	2	2
Інші оборотні активи	250	358	356
Усього за розділом II	260		
III. Витрати майбутніх періодів	270	22	0
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275	0	0
Баланс	280		

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	398	398
Пайовий капітал	310	0	0
Додатковий вкладений капітал	320	0	0
Інший додатковий капітал	330	17575	17575
Резервний капітал	340	127	127
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	-3749	-12315
Неоплачений капітал	360	(0)	(0)
Вилучений капітал	370	(0)	(0)
Накопичена курсова різниця	375	0	0
Усього за розділом I	380	14351	5785
Частка меншості	385	0	0
II. Забезпечення наступних виплат та платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400	0	0
Інші забезпечення	410	0	0
Сума страхових резервів	415	0	0

Сума часток перестраховиків у страхових резервах	416	0	0
Цільове фінансування	420	0	0
Усього за розділом II	430	0	0
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440	0	0
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	460	3	3
Інші довгострокові зобов'язання	470	0	0
Усього за розділом III	480	3	3
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	8734	8734
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	0	0
Векселі видані	520	0	0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	18842	18595
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
- з одержаних авансів	540	738	680
- з бюджетом	550	1780	3862
- з позабюджетних платежів	560	0	0
- зі страхування	570	1115	1672
- з оплати праці	580	710	904
- з учасниками	590	42	41
- із внутрішніх розрахунків	600	0	0
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	605	0	0
Інші поточні зобов'язання	610	3986	6313
Усього за розділом IV	620	35947	40801
V. Доходи майбутніх періодів	630	4	0
Баланс	640		

Керівник

Луценко К. О.

Буряк Є. В.

Звіт про фінансові результати за 2020 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	16402	24167
Податок на додану вартість	015	2732	4028
Акцизний збір	020	(0)	(0)
	025	(0)	(0)
Інші вирахування з доходу	030	(8)	(2333)
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	13662	17806
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	040	(15196)	(18029)
Валовий прибуток:			
- прибуток	050	0	0
- збиток	055	(1534)	(223)
Інші операційні доходи	060	992	2396
У т.ч. дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	061	0	0
Адміністративні витрати	070	(3231)	(3663)
Витрати на збут	080	(454)	(763)
Інші операційні витрати	090	(2055)	(2485)
У т.ч. витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	091	(0)	(0)
Фінансові результати від операційної діяльності:			

- прибуток	100	0	0
- збиток	105	(6282)	(4738)
Доход від участі в капіталі	110	0	0
Інші фінансові доходи	120	0	0
Інші доходи	130	27	30
Фінансові витрати	140	(2183)	(2557)
Втрати від участі в капіталі	150	(0)	(0)
Інші витрати	160	(128)	(277)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	165	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
- прибуток	170	0	0
- збиток	175	(8566)	(7542)
У т.ч. прибуток від припиненої діяльності та/або прибуток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності	176	0	0
У т.ч. збиток від припиненої діяльності та/або збиток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності	177	(0)	(0)
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	(0)	(0)
Дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності	185	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
- прибуток	190	0	0
- збиток	195	(8566)	(7542)
Надзвичайні:			
- доходи	200	0	0
- витрати	205	(0)	(0)
Податки з надзвичайного прибутку	210	(0)	(0)
Частка меншості	215	0	0
Чистий:			
- прибуток	220	0	0

- збиток	225	(8566)	(7542)
Забезпечення матеріального заохочення	226	0	0

II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	230	7210	10687
Витрати на оплату праці	240	4708	5914
Відрахування на соціальні заходи	250	1918	2434
Амортизація	260	1375	1707
Інші операційні витрати	270	4551	4198
Разом	280	19762	24940

Звіт про рух грошових коштів за 2020 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	16546	0
Погашення векселів одержаних	015	0	0
Покупців і замовників авансів	020	0	0
Повернення авансів	030	0	0
Установ банків відсотків за поточними рахунками	035	0	0
Бюджету податку на додану вартість	040	0	0
Повернення інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	045	51	0
Отримання субсидій, дотацій	050	0	0
Цільового фінансування	060	0	0

Борників неустойки (штрафів, пені)	070	0	0
Інші надходження	080	117	0
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	090	10671	0
Авансів	095	0	0
Повернення авансів	100	0	0
Працівникам	105	3805	0
Витрат на відрядження	110	16	0
Зобов'язань з податку на додану вартість	115	90	0
Зобов'язань з податку на прибуток	120	0	0
Відрахувань на соціальні заходи	125	1496	0
Зобов'язань з інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	130	517	0
Цільових внесків	140	0	0
Інші витрачання	145	102	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150	17	0
Рух коштів від надзвичайних подій	160	0	0
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	17	0
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Реалізація:			
- фінансових інвестицій	180	0	0
- необоротних активів	190	14	0
- майнових комплексів	200	0	0
Отримані:			
- відсотки	210	0	0
- дивіденди	220	0	0
Інші надходження	230	0	0
Придбання:			
- фінансових інвестицій	240	0	0
- необоротних активів	250	15	0

- майнових комплексів	260	0	0
Інші платежі	270	0	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	280	-1	0
Рух коштів від надзвичайних подій	290	0	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	300	-1	0
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження власного капіталу	310	0	0
Отримані позики	320	0	0
Інші надходження	330	0	0
Погашення позик	340	0	0
Сплачені дивіденди	350	0	0
Інші платежі	360	0	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	370	0	0
Рух коштів від надзвичайних подій	380	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	390	0	0
Чистий рух коштів за звітній період	400	16	0
Залишок коштів на початок року	410	75	75
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420	0	0
Залишок коштів на кінець року	430	91	75

Керівник

Луценко К. О.

Баланс станом на 2019 рік

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			

Нематеріальні активи:			
- залишкова вартість	010	98	98
- первісна вартість	011	118	118
- накопичена амортизація	012	(20)	(20)
Незавершене будівництво	020	2220	2129
Основні засоби:			
- залишкова вартість	030	15966	14557
- первісна вартість	031	37771	38100
- знос	032	(21805)	(23543)
Довгострокові біологічні активи:			
- справедлива (залишкова) вартість	035	0	0
- первісна вартість	036	0	0
- накопичена амортизація	037	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:			
- які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040	0	0
- інші фінансові інвестиції	045	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	0	0
Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	055	0	0
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	056	0	0
Знос інвестиційної нерухомості	057	(0)	(0)
Відстрочені податкові активи	060	0	0
Гудвіл	065	0	0
Інші необоротні активи	070	0	0
Гудвіл при консолідації	075	0	0
Усього за розділом I	080		
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	100	9762	20917
Поточні біологічні активи	110	0	0
Незавершене виробництво	120	45	40

Готова продукція	130	4664	4889
Товари	140	98	153
Векселі одержані	150	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
- чиста реалізаційна вартість	160	8726	5408
- первісна вартість	161	8726	5408
- резерв сумнівних боргів	162	(0)	(0)
Дебіторська заборгованість за рахунками:			
- за бюджетом	170	151	161
- за виданими авансами	180	613	1526
- з нарахованих доходів	190	0	0
- із внутрішніх розрахунків	200	62	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	771	133
Поточні фінансові інвестиції	220	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
- в національній валюті	230	72	73
- у т.ч. в касі	231	15	7
- в іноземній валюті	240	1	2
Інші оборотні активи	250	333	358
Усього за розділом II	260		
III. Витрати майбутніх періодів	270	32	22
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275	0	0
Баланс	280		

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	398	398
Пайовий капітал	310	0	0

Додатковий вкладений капітал	320	0	0
Інший додатковий капітал	330	17575	17575
Резервний капітал	340	127	127
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	3996	-3546
Неоплачений капітал	360	(0)	(0)
Вилучений капітал	370	(0)	(0)
Накопичена курсова різниця	375	0	0
Усього за розділом I	380	22096	14554
Частка меншості	385	0	0
II. Забезпечення наступних виплат та платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400	0	0
Інші забезпечення	410	0	0
Сума страхових резервів	415	0	0
Сума часток перестраховиків у страхових резервах	416	0	0
Цільове фінансування	420	0	0
Усього за розділом II	430	0	0
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440	0	0
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	460	3	3
Інші довгострокові зобов'язання	470	0	0
Усього за розділом III	480	3	3
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	8734	8734
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	0	0
Векселі видані	520	0	0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	8714	18842
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
- з одержаних авансів	540	1434	738

- з бюджетом	550	123	1780
- з позабюджетних платежів	560	0	0
- зі страхування	570	205	1115
- з оплати праці	580	624	710
- з учасниками	590	42	42
- із внутрішніх розрахунків	600	0	0
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	605	0	0
Інші поточні зобов'язання	610	1631	3941
Усього за розділом IV	620	21507	35902
V. Доходи майбутніх періодів	630	8	7
Баланс	640		

Керівник

Луценко К. О.

Звіт про фінансові результати за 2019 рік

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	24167	58149
Податок на додану вартість	015	4028	9691
Акцизний збір	020	(0)	(0)
	025	(0)	(0)
Інші вирахування з доходу	030	(2333)	(96)
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	17806	48362
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	040	(18029)	(42358)
Валовий прибуток:			

- прибуток	050	0	6004
- збиток	055	(223)	(0)
Інші операційні доходи	060	2396	6561
У т.ч. дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	061	0	0
Адміністративні витрати	070	(3663)	(4255)
Витрати на збут	080	(763)	(2551)
Інші операційні витрати	090	(2485)	(2966)
У т.ч. витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у наслідок сільськогосподарської діяльності	091	(0)	(0)
Фінансові результати від операційної діяльності:			
- прибуток	100	0	2793
- збиток	105	(4738)	(0)
Доход від участі в капіталі	110	0	0
Інші фінансові доходи	120	0	0
Інші доходи	130	30	270
Фінансові витрати	140	(2557)	(1302)
Втрати від участі в капіталі	150	(0)	(0)
Інші витрати	160	(277)	(1557)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	165	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:			
- прибуток	170	0	204
- збиток	175	(7542)	(0)
У т.ч. прибуток від припиненої діяльності та/або прибуток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності	176	0	0
У т.ч. збиток від припиненої діяльності та/або збиток від переоцінки	177	(0)	(0)

необоротних активів та групи вибуття у наслідок припинення діяльності			
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	(0)	(51)
Дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності	185	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
- прибуток	190	0	153
- збиток	195	(7542)	(0)
Надзвичайні:			
- доходи	200	0	0
- витрати	205	(0)	(0)
Податки з надзвичайного прибутку	210	(0)	(0)
Частка меншості	215	0	0
Чистий:			
- прибуток	220	0	153
- збиток	225	(7542)	(0)
Забезпечення матеріального заохочення	226	0	0

II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
Матеріальні затрати	230	10687	35663
Витрати на оплату праці	240	5914	9880
Відрахування на соціальні заходи	250	2434	3883
Амортизація	260	1707	2093
Інші операційні витрати	270	4198	611
Разом	280	24940	52130

III. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
--------------	-----------	-------------------	----------------------

1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	300	7955337	7955337
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	7955337	7955337
Чистий прибуток, (збиток) на одну просту акцію	320	- 0.94804	0.01923
Скоригований чистий прибуток, (збиток) на одну просту акцію	330	- 0.94804	0.9480428
Дивіденди на одну просту акцію	340	0	0

Керівник

Луценко К. О.

Звіт про рух грошових коштів за 2019 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період		За попередній період	
		Надходження	Видаток	Надходження	Видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	010	0	7542	204	0
Коригування на:					
- амортизацію необоротних активів	020	1707	X	2093	X
- збільшення (зменшення) забезпечень	030	0	0	0	138
- збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	040	1	0	0	9
- збиток (прибуток) від неопераційної діяльності	050	247	0	1287	0

Витрати на сплату відсотків	060	2557	X	1302	X
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	070	0	3030	4739	0
Зменшення (збільшення):					
- оборотних активів	080	0	7936	0	6516
- витрат майбутніх періодів	090	10	0	53	0
Збільшення (зменшення):					
- поточних зобов'язань	100	11598	0	766	0
- доходів майбутніх періодів	110	0	1	0	0
Грошові кошти від операційної діяльності	120	641	0	0	958
Сплачені:					
- відсотки	130	X	610	X	1460
- податки на прибуток	140	X	57	X	35
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150		57		35
Рух коштів від надзвичайних подій	160	0	0	0	0
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	0	26	0	2453
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності					
Реалізація:					
- фінансових інвестицій	180	0	X	0	X

- необоротних активів	190	29	X	0	X
- майнових комплексів	200	0	0	0	0
Отримані:					
- відсотки	210	0	X	0	X
- дивіденди	220	0	X	0	X
Інші надходження	230	0	X	0	X
Придбання:					
- фінансових інвестицій	240	X	0	X	0
- необоротних активів	250	X	0	X	0
- майнових комплексів	260	X	0	X	0
Інші платежі	270	X	0	X	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	280	29	0	0	0
Рух коштів від надзвичайних подій	290	0	0	0	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	300	29	0	0	0
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності					
Надходження власного капіталу	310	0	X	0	X
Отримані позики	320	0	X	3307	X
Інші надходження	330	0	X	0	X
Погашення позик	340	X	0	X	1174
Сплачені дивіденди	350	X	0	X	0
Інші платежі	360	X	0	X	0
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	370	0	0	2133	0
Рух коштів від надзвичайних подій	380	0	0	0	0

Чистий рух коштів від фінансової діяльності	390	0	0	2133	0
Чистий рух коштів за звітний період	400	3	0	0	320
Залишок коштів на початок року	410	73	X	384	X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420	0	1	9	0
Залишок коштів на кінець року	430	75	X	73	X

Керівник

Луценко К. О.

Додаток В

$$1. \quad V_{2010} = VP_{2010} \times \frac{(T_{OB2010} - T_{OB2009})}{365}, \quad (1)$$

де VP - обсяг реалізації продукції; тис.грн; T_{OB} - тривалість оборотності оборотних коштів, днів.

$$2. \quad K_{OB.ZAP.} = \frac{СП}{PЗ}, \quad (2)$$

де $СП$ – собівартість реалізованої продукції; $PЗ$ – розмір запасів.

$$3. \quad K_{OB.DEБ.ZABORG.} = \frac{BP}{ДЗ}, \quad (3)$$

де BP - виручка від реалізації; $ДЗ$ - обсяг дебіторської заборгованості.

$$4. \quad Oд = \frac{365}{Цо}, \quad (4)$$

де $Oд$ – оборотність грошових коштів; $Цо$ – цикл оборотності грошових коштів.